

AT LEVE DRØMMEN

- En fænomenologisk rejse

Anslag: 95.550

Studerende: Martin Steiner Portaro

Studienummer: 232370

Modul: 4. Semester LOOP.

Uddannelse: Master i læreprocesser med speciale i ledelses- og organisationspsykologi

Vejleder: Katrine Schumann

Dato: 5. januar 2024

Indholdsfortegnelse

Abstract.....	4
Indledning	6
Problemstilling.....	7
Problemformulering	8
Rejsens æstetiske vejledning	8
Mening med (arbejds)livet - Videnskabsteori og metode	10
Traditionel fænomenologi – Til sagen selv	11
Essensen	11
Virkeligheden	12
Eksistentiel praksisfænomenologi	12
Fire centrale begreber	13
Treklang af dimensioner	14
På vej mod drømmen.....	16
Analyse 1 (Hjemme hos Walder).....	23
Tilfredsstillelse.....	23
At gå helt i stå	25
Det tror jeg godt jeg kan	25
Analyse 2 (På kontoret med Erik).....	27
Lever han virkelig drømmen?	27
Samvittighed i et medmenneskeligt perspektiv.....	28
Vi gør det rigtige	29
Drømmen udvikler sig henad vejen	30
Analyse 3 (Fortolkningens kunst)	31
Tilfredshed med Kant.....	31
På opdagelse i motivation med Ryan og Deci	36

At leve drømmen – en fænomenologisk rejse

Livets erfaringer med Dewey	41
Rejsens tilbageblik - konklusion	44
Rejsens fortsættelse - perspektivering	47
Litteratur.....	50
Bilagsoversigt.....	51

Abstract

"To Live the Dream - A Phenomenological Journey" is a thesis that explores the concept of living the dream from an existential practice-phenomenological perspective. The thesis is grounded in personal wonder and curiosity about what it means to achieve a goal or a life dream that holds significant meaning in one's life. It begins with a thought experiment to open a philosophical perspective on the phenomenon and invites the reader on an educational journey, where various phenomenologists, philosophers, existentialists, professors, and psychologists are encountered, providing inspiration and guidance along the way.

The thesis's scientific-theoretical position is phenomenology, which is the study of phenomena as they appear to consciousness. It engages with traditional phenomenology, as established by Edmund Husserl, aiming to describe and analyze the essence of phenomena by suspending preconceived notions and attitudes. The thesis further expands upon phenomenology with existential practice-phenomenology, which focuses on acquiring the ability to wonder and philosophically inquire from an inside perspective, rooted in an engagement with the enigmatic aspects of the phenomenon itself. Martin Heidegger, a student of Husserl, is introduced as the proponent of the concept of the "lifeworld," which is the real world lived and experienced in everyday life, often taken for granted. The lifeworld enables a thinking that encompasses existential phenomena such as tranquility, happiness, anxiety, love, etc.

The methodological approach of the thesis is based on two qualitative research interviews with individuals named Walder and Erik, who have reached a point in their (work) lives where work is no longer a necessity to maintain their standard of living. They were selected due to the assumption that they are living the dream as successful businessmen who are financially independent and can do as they please.

A semi-structured lifeworld interview is used, which makes it possible to obtain the interviewees' own descriptions of the lived experience, and then interpret the meaning of the described phenomenon. Socratic questions, which are open and challenging questions designed to stimulate philosophical wonder or overlooked impressions, are also utilized.

The analysis of the thesis is divided into three parts, where wonder and philosophical reflection on the conversations with Walder and Erik occur in the first two parts, and in the final part, a broader understanding of the whole and its significance is sought.

As a metaphor for analysis, a painting by Otto Bache from the opera "Don Giovanni" is used. The foreground of the painting can be seen as Walder and Erik, standing brightly and prominently in the center, but what sharpens the foreground is what it stands out against in the background. In the background, various elements are visible, such as armor, veiled guests, a nun, a wine bottle and glass, light from closed windows, etc. In the thesis, the impressions and phenomena on which the foreground stands or draws attention to, are the background's themes. Satisfaction, motivation, and experience are the background's primary sources of wonder and will be continually highlighted in the analysis.

The thesis concludes by reflecting on the journey and summarizing relevant findings, thus addressing the thesis's research question. It is determined that living the dream is not an unambiguous or static phenomenon but a dynamic and multifaceted one, dependent on the individual's lifeworld, values, goals, and meaning. It is also discovered that living the dream is not a final destination but a continuous process, where the dream evolves along the way, and motivation is driven by both internal and external factors.

It is noted that living the dream is associated with both joy and challenges, and it requires a balance between satisfaction and dissatisfaction, being and becoming and having and giving. The thesis concludes by offering perspectives on future debates and reflections, such as how to foster a culture where dreams can thrive and be realized, and how to address the ethical dilemmas that may arise when living the dream.

Indledning

Alle børn har drømme. Da jeg var barn og ung i 80'erne og starten af 90'erne drømte mange drenge om at blive professionel fodboldspiller. Jeg var ikke anderledes og havde også sat mig "målet". Målet var, at jeg skulle leve af at spille fodbold hos en stor klub i Europa. Nåede jeg det mål, så ville jeg leve drømmen.

At blive professionel kræver mange års dedikeret træning, vilje og talent. Jeg havde det hele og nåede da også at spille på divisionsholdet og på udvalgt ungdomshold. Den følelse af at blive udtaget og være med og kunne se målet foran mig var helt unik og ekstremt motiverende. Desværre brast drømmen. Viljen var så stor at jeg ikke tænkte på smerten og spillede med en brækket fod. Da det blev opdaget hvor slemt det stod til, skulle knoglen bruge et år på at vokse ordentligt sammen. Det er min klassiske historie om, hvordan den drøm ikke blev realiseret. Andre drømme og mål i livet er kommet til siden, hvilket har været med til at skabe den jeg er i dag og bragt mig dér hvor jeg er i dag.

Dette afsluttende speciale på Masteruddannelse i Ledelse og organisationspsykologi, har givet mig muligheden for at gå på opdagelse i en tanke, som for mig står som et stort mysterium. "*Hvordan det mon er at leve drømmen*"? Jeg får ret ofte tanken, når jeg hører om, eller taler med mennesker, der har nået deres drøm eller mål. Seneste gang tanken ramte mig, var da jeg så Tv-programmet "*Løvens hule*". I programmet sidder fem investorer klar til at købe sig ind på ideer og projekter, som iværksættere har knoklet for at komme i gang med. De fem investorer lever, i min forståelse, drømmen, fordi de har nået målet, et mål som de fleste iværksættere drømmer om. At have en succesfuld forretning, som blandt andet betyder, at de er økonomisk uafhængige og dybest set ikke behøver at arbejde mere. Da en af "*Løverne*" (Jesper Buch) giver et indblik i hans liv og fortæller den håbefulde iværksætter, at han arbejder op mod 60 timer om ugen, spurgte jeg mig selv, "hvorfor mon han gør det"? "hvad er det der motiverer ham til at arbejde så mange timer"? når nu han ikke behøver, set i et økonomisk lys. Han tilføjer også, at det går udover tid med hans familie og det som jeg kalder afslapning eller selvforkælelse. I dette speciale vil jeg filosofere over og forundres af fænomenet "*at leve drømmen*". Når målet er nået og man står på den anden side af målstregen, hvad sker der så med drømmen og vigtigt i min forundring, hvad sker der med motivationen?

Her på fjerde og afsluttende semester, har filosofien fået belejligt plads, hvilket har åbnet for nye måder at tænke og forundres på. Svend Brinkmann har for nyligt skrevet bogen "Tænk", hvor ambitionen er at vække den indre stemme (*daimon*), som lokkes frem når vi giver den tid og villighed. At kunne "*dvæle ved tankerne, lade dem vandre uden ydre formål, undre sig over verden, fordybe sig i livets gåder, insistere på tid til både omtanke og eftertanke*", er ifølge Brinkmann, aspekter der fremkalder et tankefuldt liv (Brinkmann, 2022, pp. 15-16). Når jeg nu har sat mig for at fordybe mig i et af mit livs store gåder, har jeg ladet mig inspirere af bogens mange tankeeksperimenter, og vil derfor indlede med et tankeeksperiment, som har til hensigt at åbne en filosofisk vinkel på det at *leve drømmen* og herunder, hvor tankerne bevæger sig hen, når eller hvis det lykkes.

Tankeeksperiment:

"Forstil dig at du har et mål for dig selv og din udvikling. En livsdrøm om du vil, som hvis du nåede det, ville få stor betydning for dit liv. Det kan være i forbindelse med sport, viden, karriere, styrke, vægttab eller lignende, og det skal naturligvis være realistisk. Forestil dig nu, at du er snublende tæt på at nå målet og faktisk kan se lige på den anden side af målstregen, hvad er det som viser sig, hvad bringer din fremtid med sig, hvordan føles og mærkes livet og ikke mindst, hvad skal du nu?"

Jeg fik en tendens til at lade mig påvirke af tanken om lykke og glæde, som jeg forventede at opnå gennem succes og anerkendelse. Denne belønning, der følger med at nå mine mål, strakte sig ud over arbejdsrelaterede præstationer og udgjorde en essentiel del af min livsdrøm. Det ligger egentlig ikke fjernt for mig, at jeg i min søgen efter tilfredsstillelse kaster mig over værdier, der involverer eksterne faktorer.

På samme tid mærker jeg en vedvarende drivkraft inden i mig selv, der motiverer mig til at stræbe efter det sted, hvor jeg fuldt ud kan hellige mig det, jeg brænder for. Dette stræben er en nøglekomponent i at realisere min livsdrøm og lever fuldt ud i overensstemmelse med mine passioner.

Problemstilling

Nogle vil måske mene, at jeg bevæger mig på grænsen mellem at tænke det utænkelige og ville spå om fremtiden. Det er naturligvis ikke mit ærinde, selvom det til tider ville være ret så anvendeligt at vide, hvad fremtiden bringer. Min hensigt er ikke at finde den endegyldige

sandhed og opskrift på succes, eller på at leve drømmen. Min forundring og fascination er rettet mod at forstå, hvad det vil sige at leve drømmen.

De fleste kender nok de perioder i ens arbejde, måske endda også i livet, hvor motivationen halter og i nogle tilfælde overvejer man sit karrierevalg. Andre gange kan små justeringer genstarte motivationen og i de mest typiske tilfælde trænges der blot til ferie. Når man videreuddanner sig og finder nye veje og tanker, er det vel kun normalt, at man overvejer de valg man kan træffe. Valg som ofte udspringer af de valg man tidligere har truffet. De valg kan være afgørende for ens liv, ja primært arbejdslivet, men vel egentlig også livet generelt set. Hvem er ikke styret af en drøm, som hvis bare den gik i opfyldelse, ville skabe tilfredshed, lykke, det gode liv, eller som jeg udtrykker det - så lever man drømmen.

Jeg vil i dette speciale give motivationsbegrebet en (for mig) ny vinkel, med afsæt i en filosofisk forundring over, hvad det egentlig vil sige at leve drømmen. Jeg tager udgangspunkt i to personer, der er kommet til et sted i deres (arbejds)liv, hvor arbejdet ikke længere er en forudsætning for at opretholde den levestandard, som de har, hvilket vil sige, at de kunne vælge at lave præcis hvad lysten driver dem til, hver dag.

Problemformulering

Hvad vil det sige at leve drømmen?

Rejsens æstetiske vejledning

Med afsæt i specialets forside, vil jeg åbne passagerdøren for læseren og invitere med på en fænomenologisk opdagelsesrejse ind i, hvad det vil sige at leve drømmen.

Jeg bruger rejsemetaforen, fordi jeg har oplevet og mærket udviklingen i specialet og i mig, som en dannelsesrejse. Mit udgangspunkt eller "start", er blevet rystet, vendt på hovedet, rystet lidt mere og ikke mindst åbnet sig, som en indgang til ukendt terræn, men med kyndig vejledning og inspiration fra anerkendte fænomenologer, filosoffer, eksistentialister, professorer og psykologer, der inviteres ind undervejs, som var de blaffere, jeg belejligt møder på rejsen.

Først anslås specialets videnskabsteoretiske ståsted, her forholder jeg mig nysgerrigt til fænomenologien og argumenterer for valget af eksistentiel praksisfænomenologi, som

relevant perspektiv og tilgang for, at kunne filosofere over det at leve drømmen. Herefter følger en gennemgang af mine metodologiske valg, som jeg kalder en slags GPS-funktion, da den har til hensigt at give læseren en fornemmelse af, hvordan rejsen kommer til at forme sig, med baggrund i den data, der så at sige er "tastet" ind i GPS'en.

I analysen træder specialets hovedpersoner eller æresgæster frem, som er de to interviewpersoner Walder og Erik. I fordybelsen af vores samtaler, overlades styringen for en stund til dem, hvor deres levede erfaringer viser vejen. For at give læseren en forståelse af, hvordan analysen er blevet til, har jeg valgt at forklare det med udgangspunkt i maleriet herunder.

Det er malet af Otto Bache (1839-1927), fra operaen "Don Giovanni" (Don Juan) på Det Kongelige Teater i midten af det 19. århundrede (Bache).

Dette maleri er valgt til, fordi jeg i denne tid er optaget af Søren Kierkegaard og fandt inspiration i hans udgave af Don Juan, som han ser som en prototype på det æstetiske liv (Holm, 2018, p. 43).

Analysen er delt op i tre dele, hvor jeg forundres og filosoferer over samtalerne med Walder og Erik i de første to dele, og i den sidste del er jeg søgende mod en bredere helheds- og meningsforståelse.

Maleriets forgrund kan læseren vælge at se som Walder og Eriks levede erfaringer (ikke at de nødvendigvis skal tolkes som æstetikere). De står lyst og skarpt i midten, men det som giver forgrunden skarphed, er det som den træder frem på baggrund af. I baggrunden ses flere ting, rustninger, slørede gæster, en nonne, vinflaske og glas, lys fra de lukkede vinduer, etc. I dette speciale, er det at leve drømmen sammen med de indtryk og fænomener, som

forgrunden kaster af sig, baggrundens temaer. I analysens sidste del vil temaerne tilfredshed, motivation og erfaring blive trukket frem fra baggrunden, som jeg ved at undersøge og forundres over, finder dybde og mening i. Det bliver især tydeligt for læseren, når jeg i relation til at forstå hvad det vil sige at leve drømmen, samler op under overskriften "hvad blev jeg klogere på?". Ligesom med mange andre gode malerier, kan man i min analyse opdage mange flere detaljer, hvis man giver sig hen til en filosofisk forundring.

Afslutningsvist vil konklusionen kigge tilbage på rejsen og opsummere relevante fund og derved besvare specialets problemformulering. De bedste rejser er dem man ikke vil hjem fra, er der et slogan der lyder og havde det ikke været for specialets deadline og den forestående eksamen, kunne jeg nemt fortsætte rejsen og blive ved med at folde flere forundringer og nysgerrige indtryk ud. Jeg slutter derfor ganske afgrænsende af med at perspektivere mod nærliggende temaer til debat og refleksion i fremtiden.

Så kære læser, nu starter rejsen. Spænd sikkerhedsselen og læn Dem tilbage, så lover jeg at køre forsigtigt, efter reglerne, langsomt og hurtigt, når der er brug for det.

Mening med (arbejds)livet - Videnskabsteori og metode

Som det fremgår af indledningen, har filosofi og i særdeleshed filosofi om fænomener gjort stort indtryk på mig. Det var derfor meget nærliggende at bruge en filosofisk tilgang i mit speciale, da jeg derved endelig kunne komme tættere på at forstå en forundring, jeg har gået med i flere år.

I bogen "*At tænke med hjertet*" af Finn Thorbjørn Hansen og Ann Charlotte Thorsted (2022), har jeg set lyset, eller nærmere bestemt, *vejen* til at forstå fænomenet som jeg undersøger, er *lyst* op. På denne rejse, som Hansen og Thorsted vil kalde en "personlig dannelsesrejse", vil forundringen og nysgerrigheden være kompasset, der peger mod en styrket evne til at lytte, at være sanselig åben og evnen til at se på verden, mig selv og andre gennem et *forundringsblik* (Hansen & Thorsted, 2022, p. 13).

Kapitlet er delt op i to. I den første del besøger vi den videnskabsteoretiske tilgang, hvor vi starter ved den traditionelle og grundlæggende forståelse af fænomenologi, hvorefter vi kommer forbi den udvidede tilgang med eksistentiel praksisfænomenologi. I anden del

beskriver jeg den metodiske fremgangsmåde for den empiriske dataindsamling, med fokus på interview og undersøgelsesdesign.

Traditionel fænomenologi – Til sagen selv

Den tyske filosof Edmund Husserl (1856-1938), anses for at være den moderne fænomenologis grundlægger (Egholm, 2014, p. 107). Fænomenologi er en filosofisk tilgang, hvor Husserls anliggende var at komme så tæt på den rene beskrivelse og analyse af fænomenet, som det opleves for bevidstheden, det vil ifølge Brinkmann og Tanggaard sige, at fænomenologiens interesse er at møde fænomenet selv, eller som Husserls udtrykker det "gå til sagen selv" (Brinkmann & Tanggaard, 2020, pp. 281-283). "Til sagen selv" er omdrejningspunktet i en fænomenologisk undersøgelse, hvor jeg skal finde tilbage til det rene fænomen, ved at se og forstå fænomenet før det farves af den intentionelle bevidsthed (Hansen & Thorsted, 2022, p. 63). Til dette speciale med denne forundring, skal jeg derfor komme helt tæt på oplevelsen af at leve drømmen, for at forstå hvad det vil sige.

En vigtig pointe i traditionel fænomenologi er, at menneskelig bevidsthed altid er intentionelt og vil være rettet mod noget andet end sig selv, eksempelvis et formål, en genstand, en tanke, eller lignende (Brinkmann & Tanggaard, 2020, pp. 283-284). Tankeeksperimentet er et godt eksempel på, hvordan mine tanker har en intention i at forstå noget, eller få kendskab til noget, som hvordan det ville være at leve drømmen. Den opmærksomhed jeg får, er dog fyldt med mine forudgående tanker, fordomme og fortolkninger, hvilket ifølge Brinkmann og Tanggaard, hindrer muligheden for at beskrive fænomenet i sit rene udtryk, som det fremstår for bevidstheden, hvortil jeg skal lave en reduktion (Brinkmann & Tanggaard, 2020, p. 285). Den fænomenologiske reduktion, også kaldet *epoche*, er en af grundelementerne hos Husserl, som ifølge Egholm betyder, at jeg skal betvivle mine meninger og holdninger og derved sætte parentes om min teoretiske viden, for at forstå fænomenets egentlig essens og væsen (Egholm, 2014, p. 108).

Essensen

Brinkmann og Tanggaard beskriver essensen, som det der gør fænomenet til det, det er, altså en kvinde er en kvinde, uanset om hun er statsminister, heks eller mor, det er blot variationer, men ifølge Brinkmann og Tanggaard, findes her essensen, der gør en kvinde til en kvinde (Brinkmann & Tanggaard, 2020, p. 286). Fænomenologiens ambition vil være at beskrive essensen ud fra en oplevelsesverden, i ovenstående tilfælde en kvinde, men med

udeblivelse af tidligere forståelser og møde med *kvinden*, og derved vende tilbage til erkendelsens yderste betingelse (Brinkmann & Tanggaard, 2020, pp. 285-286).

Det vil altså sige, at jeg skal forlade mine forudindtagede fornemmelser, tanker, teorier eller ideer om, hvordan det er at leve drømmen, men se på essensen, hvad vil det egentlig sige at leve drømmen, og i yderste betingelse, hvad vil det sige at leve, hvad vil det sige at drømme.

Virkeligheden

Forståelsen af traditionel fænomenologi afrundes med en kort tur ind i begrebet *livsverden*, som er helt centralt for at kunne beskrive fænomener som de er, eller som de viser sig. Det er, ifølge Brinkmann og Tanggaard væsentligt, at jeg tager udgangspunkt i den virkelige verden, som leves og erfares i den dagligdag vi tager for givet (Brinkmann & Tanggaard, 2020, p. 284). Den levede erfaring, eller den førvidenskabelige erfaringsverden, er det Husserl betegner som livsverdenen og det er med udgangspunkt i livsverdenen, at vi kan synliggøre betydninger og meninger, hvilket kan få nye opfattelser af verden frem (Brinkmann & Tanggaard, 2020, pp. 284-285). Husserl fremhævede vigtigheden af, ikke at teoretisere og begrebsliggøre det som viser sig (*fænomenet*), men derimod lade den levede erfaring træde frem og definere teorierne, hvilket afslører fænomenologiens induktive arbejdsproces (Egholm, 2014, p. 108). Induktion er kendetegnet ved, at empirien er afgørende for teorien, således vil der i det analytiske arbejde med empirien, først her åbne mulighed for at formulere en teori eller dele af teori (Brinkmann & Tanggaard, 2020, p. 310).

Eksistentiel praksisfænomenologi

At tilegne sig evnen til at forundres og være filosofisk undrende fra et indefra perspektiv, som bunder i en grebethed *af og ud mod det gådefulde, vi ser i fænomenet selv*. Det er hvad eksistentiel praksisfænomenologi handler om (Hansen & Thorsted, 2022, p. 15).

Udvidelse af fænomenologien

Fænomenologi betyder videnskab eller læren om fænomener, og oversættes det græske ord *phainomenon* (fænomen), kommer man frem til 'det, som viser sig' (Hansen & Thorsted, 2022, p. 10). Fænomenet vil i denne udvidelse af fænomenologien, betragtes som

eksistentielt, som en slags "væsen", hvor der kan skabes dialog eller resonans med fænomenet, altså en oplevelse af sansefyldt og stemningsfyldt samklang (Hansen og Thorsted, p. 12, 2022). Som eksistentiel fænomenolog vil jeg ikke kun beskrive "at leve drømmen", gennem levede erfaringer, men også kunne føle, opleve og mærke det, med et åbent og forundret blik, hvortil Hansen og Thorsted vil sige, at først der vil det vise sig, hvad det vil sige at leve drømmen (Hansen og Thorsted, 2022, p. 12).

Før jeg fortsætter min rejse, vil jeg gerne dvæle lidt ved en af dem som har videreudviklet fænomenologien. Martin Heidegger (1889-1976), var elev af Husserl og havde stor indvirkning på at begrebet livsverden blev tilføjet. Begrebet livsverden muliggjorde en tænkning der omfavnede erfaringer som fødsel, lykke, angst, kærlighed, altså for mennesket gådefulde mysterier af eksistentielle grunderfaringer (Hansen og Thorsted, 2022, p. 194). Vi kan med udgangspunkt i livsverdenen beskrive fænomener og gå bag om fordomme, sociale påvirkninger, som tages for givet og derved tilskrive ny mening eller betydning for, hvordan vi ser verden (Brinkmann & Tanggaard, 2020, p. 284-285).

Personlig dannelsesrejse

Jeg var tidligere inde på, at tilgangen i dette speciale kunne ses som en personlig dannelsesrejse. Det som Hansen og Thorsted vil frem til, er at fænomenologi ikke kun er metode, teori, teknik eller en færdighed, men først virkelig kommer til sin ret ved - *at gøre det og at leve det* (Hansen og Thorsted, 2022, p. 53). Med afsæt i de traditionelle forståelser, skal jeg mere end blot forstå fænomenologien, jeg skal gøre det til en livsform, ved at opleve og mærke verden og mig selv på en nærværende og levende måde (Hansen og Thorsted, 2022, p. 52). Når min rejse består i at udforske livets mysterium, og jeg ønsker at forstå verden, som den opleves, eller læren om fænomenet selv, vil jeg opleve og mærke livets egne fortællinger. Det vil ifølge Hansen og Thorsted medvirke til en dannelsesproces og personlig udvikling, der åbner for en filosofisk opmærksomhed og en sanselig tilstedeværelse, der kaster lys over *sagen selv* (Hansen og Thorsted, 2022, pp. 52-53).

Fire centrale begreber

En levet erfaring er i eksistentiel praksisfænomenologi noget mere end "kun" at beskrive den levede erfaring igennem et subjekts oplevelser og følelser. Det der i livet fylder og giver mening, eller ikke giver mening, undersøges på en sanseligt stemt eller oplevelsesorienteret måde, med udgangspunkt i en erfaring man selv har gjort sig og mærket, eller som i dette

tilfælde, en erfaring som fortælles frem af en anden (Hansen & Thorsted, 2022, pp. 30 og 54).

Livsverden har jeg berørt tidligere, så jeg vil her blot fremhæve pointen om bevægelsen fra at tænke over noget, til at tænke indefra fænomenet selv, for at komme i kontakt med livsverdenen. Det gør jeg blandt andet ved at inddrage egne personlige og umiddelbare oplevelser i min tilgang (Hansen & Thorsted, 2022, p. 57).

Undren er endnu et væsentligt begreb i eksistentiel praksisfænomenologi, hvor evnen til at kunne træde ind i en filosofisk undren er nøglen. At undre og forundre sig og blive i stemningen, uden forventningen om en løsning eller forklaring, vil være en filosofisk undren (Hansen og Thorsted, 2022, p. 59). Med denne forståelse, skal jeg altså tilgå min undren om, hvordan det er at leve drømmen, kun med det formål at fordybe mig og blive i oplevelsen eller følelsen, som tales frem hos interviewpersonen, eller det jeg selv mærker.

Sagen selv er kernen i en fænomenologisk undersøgelse, som i den traditionelle fænomenologi, handler om at komme helt ind til fænomenet selv. Den eksistentielle praksisfænomenologi går, ifølge Hansen og Thorsted, dybere eller bagom det vidensorienteret, 'erkendende' og kognitive forhold til fænomenet, for at nå et værens- og mysteriumorienteret forhold (Hansen & Thorsted, 2022, pp. 63-64).

Treklang af dimensioner

Som eksistentiel praksisfænomenolog på vej mod, eller ind til fænomenet selv, går man, ifølge Hansen og Thorsted, igennem tre døre og horisonter hvilket også kan tænkes som tre retninger, eller som jeg her vil bruge tre dimensioner, et *videns-*, *værens-* og *mysteriums-dimension* (Hansen & Thorsted, 2022 pp. 214-215).

Vidensdimensionen

Den traditionelle fænomenologiske tænkning med udgangspunkt i Husserl, henvender sig til vidensdimensionen, hvorved der undersøges det faktuelle og almindelige i fænomenet, man kan også sige, at fænomenet forstås med afsæt i livsverdenen, eller den levede erfaring. Det vil dermed være med en epistemologisk tilgang, eller med et ontisk blik, hvilket vil sige at verden anskues fra en subjektiv og reflekterende position (oplevelse af 1. orden). Med afsæt i fortællinger fra det levede liv, er man her optaget af at få viden om fænomenet ved at forstå summen af forskellige forhold, der udspiller sig på et bestemt tidspunkt og på

et bestemt sted, som har betydning for det konkrete fænomen (Hansen & Thorsted, 2022, pp. 214-215).

Værensdimensionen

Heidegger vil have os til at se på fænomenet i lyset af værensdimensionen. Det betyder at tænkningen og undringen ikke kun omhandler den umiddelbare oplevelse fra den enkeltes levede erfaring, men også eksistentielle fænomener, som ro, lykke, kærlighed mv. (oplevelse af 2. orden). Det vil således være med ontologisk indsigt, hvor der søges mod at tale og skrive verden frem, med et sprog der er i resonans med fænomenet selv (Hansen & Thorsted, 2022, pp. 91,212-216). Da jeg netop ønsker at skrive mig frem til forståelse af at leve drømmen, som en følelse eller mærkbar oplevelse, giver det god mening at dvæle ved værensdimensionen, fordi her vil jeg se fænomenets eksistentielle essens. Den levede erfaring om at leve drømmen, vil derved ikke kun rette sig mod drømmen eller målet, men mod eksistentielle temaer, som træder frem af baggrunden, eksempelvis motivation, tilfredsstillelse, håb, samvittighed, lykke mv. (Hansen og Thorsted, 2022, pp. 214-215 og 220-221).

Mysteriumdimensionen

Den tredje og sidste dimension er mysteriumdimensionen og bygger på en etisk fænomenologi, hvor kærligheden til fænomenet og det etiske, i form af at lade fænomenet komme til, er den franske nulevende filosof Jean-Luc Marion's vigtigste pointe, for først da vil fænomenet vise sig. Ifølge Hansen og Thorsted er der tale om en før-ontologisk position (oplevelse af 3. orden), hvor det spirituelle er adgangen til visdom, ved at være åben overfor mysteriet (Hansen & Thorsted, 2022, pp. 203-217). Det gådefulde er bestemt til stede i dette speciale, og den Marionske vinkel vil kunne bidrage med et kunstnerisk indblik og ud fra etiske handlinger, kan jeg, ifølge Hansen og Thorsted, ikke kun få øje på, men være i et Jeg-Du-forhold til verden (Hansen & Thorsted, 2022, p. 222). Det kan også forstås som at fuldt ud omfavne mysteriet, som et kald, eller dialog med fænomenet.

For at illustrere de tre dimensioner opstilles herunder et overblik, som Hansen og Thorsted kalder for den fænomenologiske linse.

ONTISK (viden) Det faktuelle/på sprogets yderside	ONTOLOGISK (Væren) Det eksistentielle/på sprogets inderside	FØR-ONTOLOGISK (Mysterium) Det erfaringsmetafysiske/hinsides sproget
Oplevelse af 1. orden Det affektiktive/en subjektiv følelse	Oplevelse af 2. orden Berørthed grebethed som grundstemning	Oplevelse af 3. orden Åbenbaring/anelse af noget, der er på vej
Erfaring af 1. orden Viden opnået gennem en kognitiv refleksion over oplevelse af 1. orden	Erfaring af 2. orden Eksistentiel indsigt opnået gennem eksistentiel refleksion ('Tænkning') over oplevelse af 2. orden	Erfaring af 3. orden Etisk og spirituel (ordløs) indsigt/visdom opnået gennem åbenhed overfor mysteriet og det, som 'kalder' (dvs. oplevelse af 3. orden)

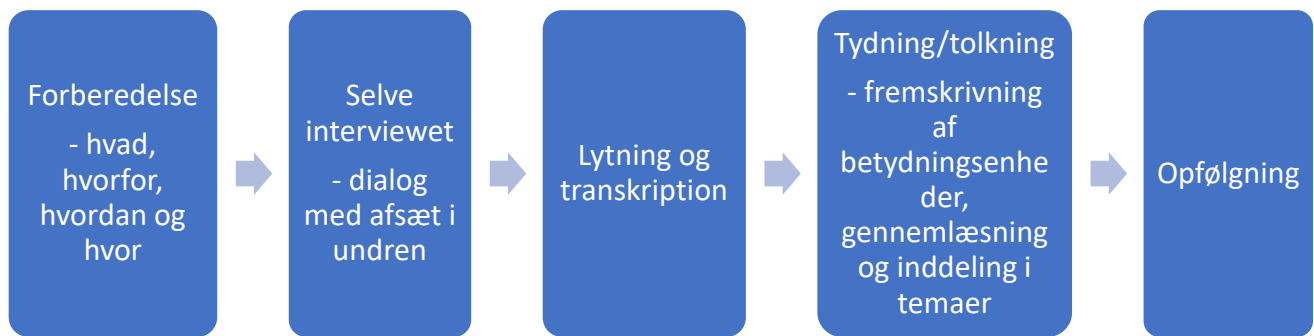
(figur 1. Den fænomenologiske linse, Hansen og Thorsted, 2022, p. 218)

På vej mod drømmen

Herunder har jeg valgt at sætte GPS'en på, hvilket betyder at jeg lader mig følge af anvisninger fra forskere indenfor generering af fænomenologisk erfaringsmateriale. Læseren vil opleve, at jeg ikke går i dybden med alle fem bokse i figur 2, idet jeg af hensyn til opgavens omfang har prioriteret indholdet.

Steinar Kvale og Svend Brinkmann har skrevet om den fænomenologiske tilgang og metode i kvalitative forskningsinterviews (Kvale & Brinkmann, 2015, pp. 48-73), så det giver god mening, at de sammen med Hansen og Thorsted inviteres med på rejsen til at forberede og klargøre erfaringsmaterialet til analyse.

Når jeg skal lave et fænomenologisk interview, er der ifølge Hansen og Thorsted, et forløb jeg bør følge, som herunder er sat op som en proces af fem bokse.

(Figur 2. Processen for et fænomenologisk interview, Hansen & Thorsted, 2022, p. 108).

Forberedelse – skabe det gode fortællerum

Da jeg først havde sat mig for at undersøge, hvad det vil sige at leve drømmen, var det næste store spørgsmål, hvem skal jeg i dialog med, som kan hjælpe mig videre ind i forståelsen. Forundringen tager afsæt i min umiddelbare tanke om, at en succesrig forretningsmand, da må leve drømmen, hvis virksomheden er blevet en succes, som har gjort personen "fri" til at kunne gøre hvad denne nu engang havde lyst til. Eller sagt på en anden måde, personen er kommet til et sted i livet, hvor arbejdet ikke er en forudsætning for at opretholde levestandarden.

Steinar Kvale og Svend Brinkmann gør mig opmærksom på, at det kan være svært at få et møde i stand med "eliten", og at forberedelsen til mødet derfor er afgørende (Kvale & Brinkmann, 2015, p. 201). Det lykkes mig gennem en god bekendt, at få adgang til at kontakte to personer, Walder og Erik. Walder har videreudviklet familiens virksomhed og Erik har startet en virksomhed fra bunden, sammen med sin hustru.

Da begge mine interviews kom på plads, valgte jeg at sende en kort beskrivelse af samtalens formål, tilgængelighed, tilladelse til optagelse og eksempler på spørgsmål (Bilag 1). Det er stærkt inspireret af Ib Andersens "opskrift" på kontakten til og med systemet, hvor der beskrives hvordan jeg indledningsvist, bør formulere en kort og præcis angivelse af formål, indhold og interesse, samt omkostninger og det juridiske aspekt (Andersen, 2013, pp. 127-128).

I det gode fortællerum, har interviewpersonen tillid og tryghed til at åbne op for sin historie fra den levede erfaring, hvilket ifølge Hansen og Thorsted skabes tidligt i samtalen, ved at

sætte den rette atmosfære, stemning og tone (Hansen & Thorsted, p. 110). Amy Edmondson peger ligeledes på, at det er afgørende for samtalen, at der hos deltagerne findes psykologisk tryghed, der ifølge Edmondson bredt kan defineres ”*som et klima, hvor mennesker er trygge ved at udtrykke sig og være sig selv*” (Edmondson, 2020, p. 20). Det betyder altså at jeg fra start skal have fokus på, at Walder og Erik føler sig godt tilpas i mit selskab og er bevidste om mit formål med interviewet, men også at de føler sig på rette sted og *som* den rette. Det kan forstås ved at de føler sig trygge i at dele deres inderste tanker og følelser fra afgørende tidspunkter i deres liv, og at de har tillid til at de erfaringer, som de deler, er værdifulde (Edmondson. 2020, p. 18-21). Når mine interviewpersoner normalt er i en magtfuld position, er det, ifølge Kvale og Brinkmann, særlig vigtigt at jeg også demonstrerer sikkerhed på strukturen for samtalen, og har sat mig ind i interviewpersonens fag og livshistorie (Kvale & Brinkmann, 2015, p. 201).

Et andet og vigtigt element for det gode fortællerum er, hvor interviewet finder sted. Et godt fænomenologisk interview kræver en distance fra almen støj og forstyrrelser (Hansen & Thorsted, 2022, pp. 108-109). Samtalens fornemste formål er at komme i en sanselig stemthed med fænomenet. Som Kvale og Brinkmann er inde på, så er det ikke nemt at få etableret kontakt til personer i magtfulde positioner og jeg måtte da også sande, at jeg stod med to meget forskellige steder for mine to interviews. Det ene i Walders private hjem i sofaen med udkig til skov og natur, og det andet på Eriks kontor med udkig til kontormiljøet, hvor de ansatte arbejdede. Trods Hansen og Thorsteds pointe om det gode fortællerum, valgte jeg ikke at flytte mødet fra kontoret og gennemførte interviewet, hvilket ganske som forventet, gav mig to meget forskellige interviews, hvor undren skulle have plads.

Selve interviewet – en fælles undren

Et fænomenologisk interview er i høj grad et udtryk for en god samtale og en fælles undren, hvor mine egenskaber som lyttende og understøttende er centrale (Hansen & Thorsted, 2022, p. 110). Når samtalen er i gang, skal jeg med udgangspunkt i de forsendte spørgsmål, finde en vej ind til det åbne og ærlige, hvor vi i fællesskab kan byde ind med tanker og spørgsmål til det forunderlige. Vejen dertil, mener Kvale og Brinkmann, er et semistruktureret livsverdensinterview, idet formen tillader, at jeg som interviewer kan indhente interviewpersonens egne beskrivelser af den levede erfaring, for efterfølgende at *fortolke betydningen af det beskrevne fænomen* (Kvale & Brinkmann, 2015, p. 49). Det er

dog vigtigt for samtalens frie ånd, som jeg stræber efter, at der ikke er for mange spørgsmål, som kan gøre interviewet for beskrivende eller psykologisk orienteret. Ifølge Hansen og Thorsted, kan sokratiske spørgsmål være fremmende for at få samtalen til at åbne sig mod ny fælles filosofisk undren eller oversete indtryk (Hansen & Thorsted, 2022, p. 299). Undervejs i samtalen benyttede jeg mig af *sokratiske spørgsmål*, som også kaldes filosofiske spørgsmål og stammer fra den græske filosof Sokrates. Sokrates søgte, i sandhedens tjeneste, visdom gennem dialogen med mennesker, ved at stille åbne og udfordrende spørgsmål, men samtidig var han lyttende, åben og rummelig overfor andres meninger og holdninger (Søelund, 2020, pp. 32-33). Herunder et par eksempler:

- Hvad er din oplevelse af status for dit arbejdsliv?
- Hvordan husker du opstarten af eller begyndelsen på drømmen?
- Hvordan er det at leve drømmen?

(For yderligere indsigt i de valgte spørgsmål og interviewguide, henvises til bilag 6).

For bedre at kunne frisætte forforståelser og fastlåsheder hos Walder og Erik, kræver det at jeg lytter og understøtter det som forsøges at fortælle (Hansen & Thorsted, 2022, p. 110).

Transskription – fra tale til skrift

At transskribere betyder at jeg skifter fra en form til en anden, fra tale til skrift (Kvale og Brinkmann, 2015, p. 236). Der ligger nogle vigtige overvejelser af kvalitative betydning for, hvorfor transskribere, til hvilket formål? Ifølge Kvale og Brinkmann er spørgsmålet vigtigt at forholde sig til, da samtalen er et levende og udviklende samspil med vigtige aspekter, som tonefald, kropsudtryk og tempo, der i gengivelsen på skriftsprog vil være utydelige (Kvale & Brinkmann, 2015, p. 236).

Med afsæt i Kvale og Brinkmanns opfordring, er grundlaget for behandlingen af lydoptagelsen fra mine interviews, fundet og argumenteret for, ved at forholde mig til spørgsmålet; "Hvorfor transskribere, til hvilket formål"?

Inden jeg går til spørgsmålet, vil jeg kort argumentere for transskriptionens form. De to samtaler (Bilag 2 og 3) er lyttet til flere gange, hvor jeg som Hansen og Thorsted anbefaler, har sat mærkater og skrevet noter, på de sekvenser som i første omgang opfattes væsentlige, eller efterlod *indtryk* (Hansen & Thorsted, 2022, p. 119). Transskriberingen er

derved foretaget som notater fra gennemlytningen, over flere omgange og til sidst samlet i et overblik, hvor det væsentlige er struktureret med farveindikation (Bilag 4 og 5).

Hvorfor transskribere, til hvilket formål?

Ved at oversætte lydoptagelsen til skrift, har jeg et analyseredskab mere, idet jeg gennem det skrevne får mulighed for at nye indtryk kan åbne sig (Kvale & Brinkmann, 2015, p. 238) (Hansen & Thorsted, 2022, p. 125). Det talte sprog og de indtryk som viser sig under samtalen, er det umiddelbart formulerende, mens skriftsproget kan være en æstetisk indgang til fænomenets inderside (Hansen & Thorsted, 2022, p. 125). Som eksistentiel praksisfænomenolog er den æstetiske tilgang central for at komme i kontakt med værens- og mysteriumsdimensionen, da jeg ved at lade tekstens metaforer, billeder, eller pudsigheder få plads og dybde, kan få indgang til en *særlig sanselig og stemthed eller resonans* (Hansen & Thorsted, 2022, p. 118).

Med ovenstående in mente vælger jeg en formel skriftsprogstil i transformationen, som betyder at jeg i notater og gengivelser ikke medtager ”øh’er”, pauser, suk, og lignende (Kvale & Brinkmann, 2015, p. 239). I mit ærinde i at komme i kontakt med fænomenet, vurderes det tilstrækkeligt for æstetisk indgang at udskrive formuleringen, med en tydelig og læsevenlig beskrivelse.

Lytning – optakt til analysen

For at komme i berørthed med fænomenet, må jeg lytte til optagelserne mange gange, men lytningen skal også favne stemninger, tonefald, tavshed og atmosfære eftersom alt kan være på spil for at finde ind til fænomenets essens (Hansen & Thorsted, 2022, pp. 133-134).

Det kan være en god ide at følge en reduktionsproces, da det giver mig mulighed for at forfølge de indtryk jeg mærker eller fornemmer undervejs, til at kunne fortolke fænomenet og dermed forsøge at opnå meningsforståelse (Hansen & Thorsted, 2022, pp. 135-139).

Processen skal ikke opfattes som en lineær fremgangsmåde, da der i alle lag er en cirkulær pendulering mellem sansning og refleksion, samt den filosofiske grebethed og den almene og teoretiske forståelse (Hansen og Thorsted, 2022, p. 138).

Indtryk

Når vi forundres og oplever fascination over noget, som vi erfarer, sanser eller fornemmer, dannes indtrykket og åbner muligheden for at komme i kontakt med det fænomen, der præsenterer sig som et mysterium. Når jeg lytter til samtalerne, vil jeg opdage sekvenser, begreber og ord, som gør indtryk. Ikke alt og alle er lige gyldige og jeg skal, ifølge Hansen og Thorsted, være opmærksom på at de begreber som gør indtryk gives respekt og forsigtighed, så kontakten med den levede erfaring af fænomenet bevares, og derved stemme overens med fænomenets essens og kvaliteter (Hansen & Thorsted, 2022, p. 134). Det kræver at jeg kommer i en stemthed med erfaringsmaterialet, hvor det som falder mig ind intuitivt, ifølge Hansen og Thorsted, skal være min "værensguide" (Hansen & Thorsted, 2022, pp. 136, 140-141). Undervejs i lytningen var der utrolig mange ting som gjorde indtryk og som fik åbnet op for nysgerrigheden og filosofien. Et kort eksempel jeg vil fremhæve, er begrebet "samvittighed", som kommer fra en af samtalerne, hvor jeg får en forundring omkring min egen samvittighed overfor samfundet og mine medmennesker. Selvom jeg husker samtalen fra kontoret, så blev jeg grebet af at forstå og beskrive, hvad samvittighed betyder for mig. Gyldigheden på rejsen mod at forstå det at leve drømmen, er dog begrænset, hvorfor begrebet ikke får megen plads.

Tydning – betydningsenhed

Indtrykket som fanger mig og min forundring, vil have en betydning for mig, uden at jeg egentlig ved hvad det er, eller giver mening. I tydningsprocessen skal jeg lade forundringen vokse frem, og gå på opdagelse i det som jeg endnu ikke kan begribe med mit nuværende begrebsapparat (Hansen & Thorsted, 2022, p. 141). Når jeg lytter mine interviews igennem, skal jeg ifølge Hansen og Thorsted, lade materialet åbne sig på en langsommelig måde, så jeg kommer fri af det ontiske niveau og være tro overfor fænomenet, ved fordomsfrit, umiddelbart og sanseligt stemt, skrive betydningen frem (Hansen & Thorsted, 2022, p. 142).

Jeg skal altså lytte mine optagelser igennem flere gange, skrive notater undervejs om det der føles eller fornemmes som noget betydningsfuldt, og først herefter dvæle ved ordene, stemningen, det usagte, det overhørte, for at nye åbninger langsomt kan vise sig.

Tolkning – meningsskabelse

I denne fase af reduktionsprocessen, forsøges at lave en meningsskabelse ved at finde ind til og skrive med min egen stemme og egen undren. Det gør jeg ved at sætte mine personlige erfaringer i spil, når jeg forholder mig til indtrykkene og reflekterer over betydningen af enkelte delelementer, ligesom eksemplet med samvittigheden, hvor mine egne præferencer og erfaringer, kommer frem, som en del af tolkningen. Med min egen stemme og berørthed, som Hansen og Thorsted betegner det, kan jeg skrive fænomenologiske tekster frem, ved at inddrage egne eksempler, og ved at være i en berørt relation til fænomenet, kan jeg forsøge at finde sprog til at kunne høre fænomenets stemme (Hansen og Thorsted, 2022, p. 144).

For at blive i eksemplet med samvittighed, vil det sige, at jeg skal udfolde hvad samvittighed egentlig er, med udgangspunkt i hvad jeg selv oplever og føler med de erfaringer jeg har, i et perspektiv for samfundet og det medmenneskelige. På den måde kan jeg skabe mening for hvad samvittighed egentlig er, ud fra mine holdninger og mine værdier. Det er en vigtig pointe, at jeg forbliver på fænomenets inderside, hvor mine erfaringer og berørthed, har transparens i forhold til fænomenets oprindelige indtryks kraft (Hansen & Thorsted, 2022, pp. 145-146).

Fortolkning

Den sidste fase af reduktionsprocessen har til formål at finde frem til en helheds- og meningsforståelse, ved at tolkningen udvides i forhold til en bredere kulturel, historisk, samfundsmæssig og filosofisk teorisammenhæng (Hansen & Thorsted, 2022, p. 138). Her gives altså plads til at inddrage forskning og teori, som bidrager til en mere almen og teoretisk forståelse, der ligger bagved, parallelt eller foran fænomenet.

I dette speciale vil fortolkningen have sin egen analyse del, så det er tydeligt for læseren, hvornår jeg går fra tydning og tolkning til fortolkning og altså inddrager relevant forskning eller teori. Formålet er at udvide eller uddybe forståelsen af fænomenet og dermed give mulighed for at flere perspektiver åbner sig.

Opfølgning – tilbage til indtrykket

Som også overskriften afslører, er det en cirkulær proces, som på mange måder aldrig rigtig slutter, for når man vender retur til en passage eller beskrivelse, vil der dukke nye indtryk op og nye filosofiske tanker og forundringsspørgsmål vil kunne forfølges (Hansen & Thorsted, 2022, p. 114). I mit dybdegående og kontinuerlige arbejde med materialet, var der god mening i at genbesøge interviews og transskriberingen for at lave det, som Hansen og Thorsted kalder et eftertjek, der ikke må forveksles med validitetstjek, for det er netop ikke det faktuelle jeg er på udkig efter, men nærmere en før-refleksiv og eksistentiel 'meningsdimension' (Hansen & Thorsted, 2022, p. 114).

Med planen og udstyret på plads, er jeg nu klar til at fortsætte rejsen med Walder og Erik, som jeg lader mig føre af, gennem de første to dele af analysen.

Analyse 1 (Hjemme hos Walder)

I dette kapitel tager jeg fat på analysen af mine interviews. Det første interview foregik hjemme privat hos Walder, som havde inviteret mig hjem til hans hus i Nordsjælland, hvortil jeg havde kørt forventningsfuldt 40 minutter i bil, inden mødet.

Tilfredsstillelse

For at kunne fordybe mig i de interviews, jeg holdt tilbage i slutningen af august måned, har jeg taget ferie. Det er blevet efterår og naturen er ved at ændre sit udtryk, helt som den plejer på dette tidspunkt. Jeg lytter min første samtale igennem og kommer i tanke om den forventning og nysgerrighed der boede i mig, inden jeg mødte op. Hvordan ville et hus se ud, for ham som lever drømmen? Hvordan vil han tage imod mig? Hvad nu hvis han ikke gider alligevel? Jo, der var både en spænding, en glæde og en smule frygt og usikkerhed før mit møde med Walder, som når jeg lytter til optagelsen, dog virker rimelig afklaret. Jeg husker da jeg kører ind på gården, at jeg først tænker, er jeg mon det rette sted? Er han landmand udover at være en succesrig forretningsmand? Ikke så langt inde i samtalen, fortæller Walder, at han faktisk er uddannet indenfor skovbrug (18:58. Bilag 2), hvilket giver en ide om, hvorfor han har valgt at bosætte sig et sted, hvor han kan være tæt på naturen. Det bliver tydeligt for mig, at der hos Walder er et helt særligt forhold til naturen, en respekt og ydmyghed, som han bruger billedligt talt om hans måde at arbejde på:

”Tilfredsstillelsen ved at se noget fungere, ligesom gartneren der ser noget gro op – og så man kan sammenligne det lidt med at sige, at det med det lidt langsigtede om, det tilfredsstillelsen med, at der er et eller andet du har set, man har plantet et træ og så se det vokse op og gro” (18:56. Bilag 2)

I samtalen berammer vi et billede sammen, hvor vækst og udvikling ses udfoldet som den smukkeste skov. Det handler om tålmodighed og den rette pleje og opmærksomhed, men til sidst fungerer det og giver en tilfredsstillelse. Jeg hæfter mig ved ordet *tilfredsstillelse*, som dukker op flere gange, et ord som han bruger i sammenhæng med motivation. Skovbilledet bliver brugt som en rettesnor, eller noget han kan se som fungerer, en slags evne han har, som når det er rigtigt, så er det tilfredsstillende:

”Jeg har det på en måde at jeg kan se når noget der er rigtigt. Det er en tilfredsstillelse, det er en motivation, det fungerer sgu, ja det er sådan det skal være” (13:33. Bilag 2).

Jeg forstår, at man kan være tilfreds, hvis noget forekommer rigtigt og man kan sige det er sådan det skal være. Der er denne her underbyggende fornemmelse af utilstrækkelighed, eller uopnåelighed, ved at blive stillet tilfreds. Kan man i grunden blive helt tilfreds? Når jeg sætter mig ind i Walders livshistorie, kan jeg udefra nok finde på at sige, han bør være tilfreds. Det er dog kun noget han selv kan mærke og svare på, ligesom jeg kan svare på, om jeg føler mig tilfreds, eller måske rettere tilfreds nok, for jeg er stadig usikker på om man nogensinde kan blive helt tilfreds. Denne her tekst eksempelvis, den er rettet til, ændret og omformuleret mange gange, indtil jeg nu mener at være tilfreds nok, men alligevel kan jeg genbesøge det i morgen og finde en anden og måske bedre vinkel.

Tilfredsstillelse står for mig som en indre stemme, der driver et normsæt, efter de behov man ønsker at få opfyldt. Jeg kommer til at tænke på de forholdsvis mange behov, som jeg selv kan komme i tanke om, at jeg har og gad vide hvordan det ville være, hvis alle ens behov virkelig blev opfyldt, ville man da leve drømmen? Det er nemt at mærke den euforiske stemning ved forestillingen om, at alle mine behov kunne og ville opfyldes, jeg ville måske være tilfreds med livet, fordi så måtte jeg da være lykkelig. Det er en stor tilfredsstillelse at tænke på, men jeg nyder det ikke, ikke endnu i hvert fald, for jeg får ikke opfyldt alle mine behov og jeg tror heller ikke på, at det kommer til at ske, men tanken, drømmen, målet om at få opfyldt så mange som muligt, den er der.

At gå helt i stå

I den store stue er det nemt at føle sig godt tilpas og oplevelsen af samtalen er da også, at den udvikler sig til en god dialog blandt to mennesker, der taler om betydningen af motivation og de mål man kan stille op. Da jeg nu sidder og lytter til interviewet, bliver det tydeligt for mig, at samtalen ændrer sig fra et mere overordnet niveau til et mere personligt plan, efter jeg stiller spørgsmålet ”hvordan er det at leve drømmen”?

”At leve drømmen, altså pff det lyder som at gå helt i stå” (47:59. Bilag 2).

Et svar som jeg nu sidder og forundres over, hvad får ham til at sige det? Hvordan kan det at leve drømmen, være det samme som at gå helt i stå? Da jeg fordybede mig i tilfredsstillelse, kom jeg ind på usikkerheden om, hvorvidt man kunne blive helt tilfreds. Der åbner sig et mysterium for mig, noget som jeg på den ene side frygter og på den anden side opsøger. Går man helt i stå, når drømmen er opfyldt? Så frygter jeg at man ikke kan leve drømmen, for ville man sige, at jeg lever drømmen og samtidig opleve at være gået helt i stå? Hvad menes mon med at gå helt i stå? Jeg har ikke en fornemmelse af at Walder er gået i stå, han taler netop om, hvordan han livet igennem har været motiveret af, at få ting til at fungere, rette fejl, eller skabe noget og få det til at gro.

”Jeg kan ikke være motiveret, hvis det bare var stilstand. Motivation ligger i at prøve at lave noget der virkelig fungerer, hvor jeg ikke kan se fejlene, en anden del af det er, at det også skal udvikle sig” (29:21. Bilag 2).

Jeg frygter at gå helt i stå, formentlig ligesom Walder gør, men der er noget som driver ham til, at han ikke går i stå, at han fortsætter med at udvikle på det han kan se, ikke fungerer godt nok. Jeg ser for mig, at Walder er kommet i mål med rigtig mange af de ting, som han har været motiveret for at udvikle, og han har, indtil videre i hvert fald, fortsat med at kunne finde noget som kan gro eller rettes til. Måske er Walder’s drøm det at skabe noget, noget som er perfekt, hvorfor det ville give mening, at han lever drømmen, mens han skaber det.

Det tror jeg godt jeg kan

Det går op for mig, at samtalen får en anderledes stemmeføring, når vi taler om udvikling og det at se på noget og føle at kunne gøre en forskel. Jeg fornemmer en form for ydmyghed over hans egen præstation eller kompetence til at gøre en forskel, men også en helt naturlig stolthed over det. Han siger blandt andet:

”På trods af min unge alder, følte jeg at jeg kunne gøre en forskel. Så en hel masse ting, hvor jeg tænkte, det må jeg kunne gøre bedre, det tror jeg godt jeg kan” (09:01. Bilag 2). og ”I de første mange år så var det jo... der var selvfølgelig lidt i det overfor en selv og overfor andre, vise at man kunne og se det fungere” (45:34. Bilag 2).

Det får mig til at tænke på den måde at tænke om sig selv på, en form for sikkerhed eller troen på sig selv. Ordet *selvtillid*, støder jeg tit på, især i forbindelse med at opnå succes, næsten uanset hvilken disciplin det handler om. Men hvad vil det sige at være selvsikker, eller have selvtillid? Jeg kan bruge mit eget eksempel som fodboldspiller, fordi jeg husker tydeligt følelsen at have tillid til mig selv og mine evner som spiller. Det gjorde mig sikker i mine aktioner, men gjorde også, at jeg hurtigt kom over og videre, når jeg lavede fejl. Selvtillid kan således også være noget, der påvirker eller nedkæmper tvivl og usikkerhed. Jeg taler altså her om i hvert fald to sider af sagen, selvtillid kan på den ene side, opleves som styrende for sikkerhed og troen på egne evner og på den anden side acceptere og lære af uundgåelige fejl. Det at have selvtillid er altså væsentligt for udvikling både for en fodboldspiller og for en iværksætter.

Jeg sidder med en oplevelse af samtalen, hvor en ny forståelse toner frem, en forståelse i form af et billede, hvor en smuk harmonisk skov står helt skarpt (Figur 3). Det fortæller mig, at skoven er plantet for mange år siden og har med rette opmærksomhed fået lov til at vokse og gro sig stor og flot. Skovfogeden har i alle årene haft en tro på sig selv og på skoven, som har værnet mod kendte som ukendte dårligdomme undervejs. Skovfogeden er tilfreds med sin skov, men han finder stadig nye områder, hvor skoven kan udvikles til en større og smukkere skov.

(Figur 3, Walders smukke og harmoniske skov)

Analyse 2 (På kontoret med Erik)

I analyse 2 går jeg på opdagelse i mit interview med Erik. Ved denne samtale sad vi på hans kontor, som er placeret i den ene ende af firmaet, og der er en væg med vinduer ud til medarbejderne, som sad ved deres skriveborde og arbejdede.

Lever han virkelig drømmen?

Da jeg afspiller de første par minutter af samtalen, kommer jeg til at tænke tilbage på hvordan mødet egentlig startede. Jeg kom lidt for tidligt, så jeg ventede i forhallen og forberedte mig på den forestående samtale. Jeg kunne se over til virksomhedens showroom, som er det sted hvor andre firmaer kommer og ser på tøjet, som de vil sælge videre. Da jeg sad i forhallen, blev jeg ramt af en følelse af, at dette interview ville blive meget anderledes end den forrige. Stemningen i bygningen var *"business"*, ikke på en

negativ måde, men det var tydeligt, at her var det virksomhedslivet der var i centrum og derved noget anderledes end huset ved det smukke skovområde i Nordsjælland.

Interviewet starter med, at jeg laver en længere introduktion til årsagen og formålet med interviewet, da jeg lytter til min egen stemme, bliver jeg nærmest nervøs for, om jeg får det hele med og samtidig får åbnet emnet op, så han føler at han kan fortælle om hans liv. Lydene i baggrunden afslører en travl eftermiddag, hvor mails tikker ind en efter en. Hans stemme ændrer styrke i de første minutter, fordi han drejer hovedet for at kigge ud ad vinduet, ud til medarbejderne. En forstyrrende tanke trænger sig på, er han mon den rette at snakke med, lever han virkelig drømmen? Der er noget i hans måde at tale om sin virksomhed på, hans livsværk, der får mig til at fokusere på, hvad det egentlig er han gerne vil fortælle mig.

Samvittighed i et medmenneskeligt perspektiv

Jeg får hele historien om den lange vej fra stor gæld og manglende omsætning, til der hvor virksomheden er i dag med mange muligheder og hvor han og familien egentlig ikke behøver arbejde mere.

”Målet var selvfølgelig, at vi ville prøve at være med til at lave en verden, hvor vi levede i balance med hinanden og med den fantastiske planet vi er landet på” (04:10. Bilag 3).

Jeg bliver optaget af, at der i hans formulering om at leve i balance med hinanden, er en tydelig følelse af ansvarlighed, som en slags næstekærlighed, måske ikke i bibelsk forstand, som *elsk din næste som dig selv*, men som et medmenneskeligt fokus på, at vi skal redde vores planet. Jeg stiller mig samme undrende spørgsmål nu, som da jeg sad på kontoret, gør jeg egentlig nok for at redde vores planet? Har jeg god nok samvittighed? Handler det i grunden om samvittighed? Hvordan kan samvittighed forstås i et medmenneskeligt perspektiv?

Jeg forholder mig til mine umiddelbare nære valg, som fødevare, transport og el, vand og varme og i skrivende stund vil jeg egentlig mene, at jeg er fint med og bidrager med mine begrænsede muligheder. Processen er sådan en slags moralsk selvrefleksiv proces, som stemmer overens med mine værdier, men er de også medmenneskelige, eller har jeg ladet mig selv glemme alt det som jeg ikke gør? Jeg kan lige så godt erkende det, jeg har ikke betalt til nødhjælp meget længe, jeg er ikke medlem af nogen hjælpeorganisation og jeg

køber faktisk tøj, som ikke er bæredygtigt. Min indre stemme skaber lynhurtigt en følelse af skam og skyld, og får mig til at genoverveje mine manglende handlinger og de konsekvenser de kan have. Samvittigheden må således være indre styret, hvor handlinger behandles og moralske valg træffes, som lever op til ens værdier. Det kan altså være meget individuelt, hvilket samfundet måske også gengiver i det store billede, hvor meget eller hvor lidt samvittighed den enkelte har i forhold til deres medmennesker.

Vi gør det rigtige

Stemningen på kontoret går fra en berettende fortælling til en levende gengivelse af den tid, hvor der blev kæmpet for forståelsen og hvor mulighederne ikke er de samme som i dag.

”Omverdenen forstod godt hvad vi lavede, det var bare det der med, at hvis en t-shirt kostede 25 kroner i stedet for 15 kroner, hvorfor skulle man så betale det” (06:20. Bilag 3).

Fortællingen fortsætter over i målet om at tjene penge, så livet ville blive lettere og man ikke behøvede at arbejde 70 timer om ugen. Erik fortæller dog, at det var uundgåeligt i de første mange år, da omverden ikke var klar til den grønne omstilling og bæredygtighed. For Erik betød det, at arbejdet fyldte ekstremt meget og han fortæller, at det var som et hamsterhjul. Men med målet eller drømmen for øje, var der ikke andet valg:

”Vi var også drevet af at den der, det skal fandme lykkes, vi gør det rigtige, vi ved det er rigtigt” (09:20. Bilag 3).

Budskabet står ret klart for mig, bare bliv ved, hvis du ved det er rigtigt, så kommer du til at leve drømmen. Men hvis stædighed, insisteren og fastholdelse er nøglen til at nå målet og derved leve drømmen, kan man da slippe ud af hamsterhjulet? Kan man nogensinde stoppe op, når man gør det rigtige? Kan målet blive et selvmål for at leve drømmen? Jeg mærker en vis opgivenhed, fordi både Erik og jeg ved jo godt, hvad status er på vores planet. *”Det bliver varmere, altså bare sidste år, det er jo den ene rekord efter den anden vi slår” (10:15. Bilag 3).*

Jeg hører stædigheden flere gange, og det kommer til udtryk ved, at der fortælles ind i de muligheder, han oplever der er til stede i dag:

”Motivation for bæredygtighed har hele tiden være der, nu har jeg bare muligheden for det, i endnu højere grad, fordi det har endnu større konsekvenser. Vi bruger bomuld fra 35.000

bønder idag, men det ville være federe og købe fra 500.000 bønder og være med til at omstille dem til bæredygtigt landbrug” (23:40. Bilag 3).

Det er en prisværdig tanke og jeg får lyst til et kig ind i den verden, hvor den grønne omstilling er i mål og vi producerer 100% bæredygtige produkter. Hvordan er livet som bæredygtig borger? Ville vi alle leve drømmen, fordi vi vidste planeten ville overleve? Jeg nøjes med dette lille kig, fordi jeg er mere optaget af at forfølge Erik’s mission på vej mod dette Utopia.

Drømmen udvikler sig henad vejen

Efterårsvinden rusker udenfor og selvom samtalen jeg lytter til, cirkulerer om de onde grådige firmaer og regeringer, som ikke gør nok for at redde planeten, får jeg skabt en drøm, hvor jeg er ude i vinden og på opdagelse, som en rejsende. Jeg elsker at rejse og holde ferie, der føler jeg mig fri, fri for en stund i hvert fald. Jeg kender til pessimistens blik på bagsiden af den netop startede ferie, den slutter om tre uger, så er det tilbage til hverdagen. Alle gode ting har en ende, som man siger, og det gør måske heller ikke noget, så længe nye gode ting starter. Mens dagdrømmen langsomt svinder ud, hører jeg Erik svare på spørgsmålet om, hvordan det er at leve drømmen:

”Det er da fedt at leve drømmen, det er vel derfor at vi lever” (42:38. Bilag 3), han griner og der er en tydelig glæde ved, at han kan sige det så frit, han fortsætter med en nærmest bevæget stemmeføring: ”at leve drømmen, det vil sige at jeg har fået det jeg ville, siden jeg var en lille bitte dreng. Jeg har min egen virksomhed, og på drømmen er der blevet bygget det her lag af bæredygtighed (43:05. Bilag 3). ”Drømmen, det er noget der udvikler sig hen ad vejen og helt fantastisk og kunne gøre det med ens familie, det er jo vildt, at det er lykkedes” (43:38. Bilag 3).

Jeg tager mig selv i at grine lidt med, selv her nogle måneder senere, føler jeg en form for forbindelse eller forståelse af, at grunden til at vi lever, er at forfølge og leve drømmen. I tilbageblikket inddrager Erik bæredygtighed som et lag i drømmens udvikling, men kan man drømme i lag? Hvorfor drømmer man? Hvad vil det sige at drømme? Vi har nok alle prøvet at drømme, både de sjove, spændende og forfærdelige af slagsen, når det underbevidste toner frem. Gad vide om der er sammenhæng mellem drømmen om at nå et mål, og de drømme man kender fra søvnen?

Min seneste drøm som jeg kan huske, var arbejdsrelateret og afspejlede en løsning på den udfordring jeg stod med, at det så fysiologisk var helt surrealistisk og i det hele taget en ret så fantasifuld udfoldelse, er jo en del af det univers. I drømmen finder jeg alligevel et håb om, at der er en løsning, ligesom der også er et håb forbundet med det at sætte sig et mål, eller drømme om at nå et mål. Håbet spiller således også ind, når drømmen er bæredygtighed, professionel fodboldspiller, succesrig virksomhed, eller økonomisk uafhængighed.

Analyse 3 (Fortolkningens kunst)

I denne tredje og sidste del af analysen, bevæger jeg mig ind i fortolkningens kunst. Her vil forståelsen af det almenmenneskelige i det at leve drømmen, blive kaldt frem, hvilket betyder at jeg vil undersøge fænomenet ved at inddrage teoretiske perspektiver, som skal bidrage til en bredere helheds- og meningsforståelse.

Fænomenet *"tilfredshed"* (*acquiscentia*), har gjort et særligt indtryk og jeg er blevet vældig nysgerrig på, om det er sammenligneligt med det at leve drømmen. Det leder mig til at undersøge om tilfredshed med livet som sådan, er en forudsætning for at leve drømmen. Den tyske filosof Immanuel Kant (1724-1804), som er en af historiens helt store tænkere, hvor specielt de tre kritikker, *"kritik af den rene fornuft"*, *"kritik af den praktiske fornuft"* og *"kritik af dømmekraften"* har haft særlig stor indflydelse indenfor erkendelsesteorien (Kant, 2015, pp. 14-18).

Tilfredshed med Kant

I analyse 1 (Hjemme hos Walder), bliver jeg opmærksom på Walders gentagne brug af ordet *"tilfredsstillelse"* og jeg forundrer mig over, hvorvidt man overhovedet kan stilles tilfreds. Jeg vælger at fortsætte med en definition, der skelner *"tilfredshed"* som en *tilstand*, hvor opfyldelse af mål eller forventninger opnås, med *"tilfredsstillelse"* som en følelse der bunder i *handling*, hvor opfyldelse af fysiske eller følelsesmæssige behov opnås.

I min forståelse indebærer det at leve drømmen en tilfredshed med livet, fordi drømmen er nået, men hvad vil det egentlig sige at være tilfreds og hvis man er helt tilfreds, lever man da drømmen?

Jeg skal, ifølge Kant, forstå tilfredshed ved at starte et andet sted, idet Kant mener, at tilfredshed eller *fornøjelse* stammer fra en smerte, hvorfra al aktivitet stimuleres fra (Kant, 2015, pp. 160-161). Smerte skal ikke kun forstås som en fysisk smerte, men også en følelse af *ubehag* eller *ulyst*, og det kan således også bruges i forbindelse med at forlade en tilstand, fremfor at blive i det kendte, som er behageligt (Kant, 2015, pp. 160-161). Det at skifte job eksempelvis, kan være ret så angstprovokerende (ubehag), men når det falder på plads og rutinerne er indarbejdet, vil personen vel nok kunne sige at være tilfreds med skiftet. Idet der må være en smerte i modsætning og modspil til tilfredsheden, er det altså interessant at spørge:

Hvad gik forud for tilfredsheden?

Tilfredshed stammer fra det oprindelige udtryk "give sig til fred" (ordnet.dk). Det forunderlige og ret så sammenfaldende med Kant, er jo så, at ordet fred må udspringe af "ufred", fordi hvis jeg *giver* mig til fred, må jeg være kommet i ufred, med eller om det jeg ville opnå. Tilfredshed kan derved bruges som en slags middelvej, hvor to eller flere parter kan blive enige og derved stilles tilfreds. Det må også betyde, at der må være noget at stræbe efter, for ellers kan det være svært at vide, hvornår man er tilfreds.

Når Walder udtrykker tilfredsstillelse, forstået som *tilstanden* (tilfredshed) og dermed ikke *handlingen*, ved at se noget gro op og fungere, så fortæller han samtidig, at det har været et mål, hvilket ifølge Kant vil sige, at Walder er gået fra et ubehag (smerte) ved at virksomheden ikke fungerede, til han nu kan mærke, at det fungerer og derved giver ham en følelse af tilfredshed (fornøjelse), men det stopper ikke her, idet mennesket fra naturens side er udstyret med en evig stræben efter det bedre (Kant, 2015, pp. 160-165). I slutningen af afsnittet kommer jeg tilbage til denne evige stræben efter det bedre.

Walder fortalte mig, hvordan han ikke følte sig motiveret ved stilstand, men faktisk var motiveret, når det udviklede sig, og når det fungerede, så var det tilfredsstillende, som jo netop bekræfter Kant og forståelsen af at en ny *ansporing* (fra smerten), må følge enhver fornøjelse.

Erik siger i sit svar på, hvordan det er at leve drømmen, at han synes det er fedt og at det er vildt at det er lykkedes. Erik antyder da tilfredshed ved at "leve drømmen", der ligesom med Walder, udspringer fra en smerte, som i Eriks tilfælde var tiden i hamsterhjulet, minus

på kontoen, og med troen på en bedre verden. For mig står Eriks livshistorie, som en dramatisk fortælling, der kunne opføres som et skuespil, hvilket nøjagtigt er det som Kant vil sige, er *tillokkende* for mennesket og derfor altid vil opsøge det, fordi dramaets vanskeligheder får modsatrettede følelser, som *ængstelse*, *håb* og *glæde*, i bevægelse (Kant, 2015, p. 161). Erik fortæller samtidig, at drømmen er noget der udvikler sig henad vejen og det er velsagtens det Kant også vil frem til, for alternativet er at *livløshed* vil indtræffe, hvilket pudsigt nok er tæt beslægtet med at være helt tilfreds (Kant, 2015, pp. 161-165). Det vender jeg tilbage til lige efter et kort tilbageblik på mit eget liv, hvor tilfredsheden er genstand for refleksionen.

Som fodboldspiller var der en følelse af tilfredshed hos mig. Det var i klubben og med medspillerne jeg havde det bedst, hvilket må være en stor del af forklaringen på, hvordan jeg fandt mit mål eller nærmere livsdrøm. Smerten, som Kant er inde på, altid kommer forud, var i mit tilfælde en følelse af utilstrækkelighed, ikke kun min egen men også min families. Kærlighed var der jo nok, men i en familie med skilsmisse, hvor forældre og til dels børnene, kæmpede med livets udfordringer, kan jeg se for mig, hvordan en positiv fremtidig tilstand var tilskyndet. Der ligger altså noget ganske fundamentalt i at ville være tilfreds, som kommer af en tilstand af ubehag, og jeg vil altid stræbe efter denne tilfredshed, som i mit tilfælde er en følelse af tilstrækkelighed, selv når målet eller drømmen ændrer sig. Det slår mig, at jeg siden mit indtog på arbejdsmarkedet, har søgt efter følelsen af tilstrækkelighed, som den tilfredshed jeg havde som fodboldspiller. Altså en følelse af at være vellidt, god nok og med muligheden for at blive bedre og bedre. Jeg afslutter dette korte tilbageblik ved at citere Kant, som på sin vis giver et godt billede af hvad der sker, når man stræber efter tilfredsheden.

"Hvorfor er arbejdet den bedste måde, som man kan nyde livet på? Fordi det er en slidsom (i sig selv ubehagelig beskæftigelse og kun fornøjeligt, hvis det opnår succes). For det er først efter lang tids anstrengelser, at hvile bliver en tilstand af følelig lykke, en glæde. Var det ikke tilfældet ville hviletiden slet ikke være vederkvægende" (Kant, 2015, p. 162).

Jeg efterlod helt bevidst noget af en *cliffhanger*, ved at bekendtgøre sammenfaldet mellem livløshed og det at være helt tilfreds. Det vil jeg nu forsøge at klargøre, ved hjælp af Kants meget nedslående påstand om, at intet menneske kan opnå fuldstændig tilfredshed, mens man lever (Kant, 2015, p. 164). Det skal ses i lyset af, at mennesket sammenligner sig med

hvad andre mennesker har opnået, og sammenligner sig med sig selv (Kant, 2015, p. 165). Ifølge Kant, er grunden til at Erik ikke giver op og sælger virksomheden til trods for, at planeten er ved at gå under og menneskene ikke gør nok for at redde den, at så ville Erik selv dø. Sagt på en anden måde, Erik ville være i en tom *hvile*, hvor al motivation for ny aktivitet vil ophøre og derved miste lysten til livet (Kant, 2015, p. 165). Walder har samme pointe, da han reagerer på det at leve drømmen, hvor han synes det lyder som at gå helt i stå. Den underbyggende frygt for stilstand, er det som Kant betegner livløshed, det interessante og mystiske fremstår for mig, som der hvor vi på den ene side stræber efter drømmen, men med Kants forståelse også skal frygte den. Kant mener dog ikke, at vi behøver frygte stilstand, eftersom mennesket fra naturens side, har fået en evig stimulering af aktivitet til at gå mod det bedre (Kant, 2015, p. 165).

Helt tilfreds bliver jeg altså aldrig, men jeg kan nyde og glædes ved succeserne og de mål jeg opnår, velvidende at endnu et mål, eller drøm vil åbne sig, som det mest naturlige uanset hvor mange eller hvor store drømme, jeg måtte have. At leve drømmen kan altså siges at være uopnåeligt, fordi drømmen altid vil flytte sig i takt med der hvor bevægelsen eller udviklingen tager dig hen, som den irriterende gulerod i snor foran snuden. At leve drømmen, vil måske være at spise guleroden, men som Kant også påpeger, hvis du en dag får fat i guleroden, vil en ny gulerod, som er større, saftigere eller bedre dukke op foran dig, hvorved du fortsætter din udvikling, også selvom du egentlig synes at den gulerod du endelig fik fat på, smager dig og du nyder den, fordi det ligger som en naturlig sans hos mennesket, og hvis du ikke føler denne drivkraft eller motivation, vil du altså være livløs (Kant, 2015, pp. 162-166).

Det får mig til at åbne endnu en forundring, idet Kant mener, at mennesket motiveres af et *selvbedrag*, som kan forstås ved, at jeg pirres af det egentlig formål, som bunder i anskaffelsen af ære, magt og penge (Kant, 2015, p. 214). Jeg fornemmer en kobling mellem det ikke at kunne blive helt tilfreds og det at være motiveret af et selvbedrag, da motivationen for den, der har realiseret sine drømme, må være tvivlsom, grådig og nærmest vanvittig, for at ønske at opnå noget endnu bedre. Jeg efterlader Kant her med et sidste citat, hvor han betoner *humaniteten* som en forening af det gode liv og dyden:

”det gode liv og dyden står i et indbyrdes konfliktforhold. Og begrænsningen af det gode livs princip takket være dyden danner i deres sammenstød hele målet for det velskabte artsvæsen” (Kant, 2015, pp. 217-218).

Hvad blev jeg klogere på?

Immanuel Kant har givet mig en forståelse af, at tilfredshed i høj grad hænger sammen med det at leve drømmen. Det gør det fordi mennesket er dømt til at søge mod tilfredshed i tilværelsen, slev når den umiddelbare tilfredshed opnås, så søges mod nye måder, at få tilfredsheden. Grundlæggende kan man sige, at tilfredshed skal forstås med udgangspunkt i et ubehag eller smerte og derved ønsket om en bedre fremtid. Altså, hvis man står på minus 5, vil man mene at være tilfreds, hvis man bare kunne stå på 0, men pointen er så, at når man så står på 0, så vil man være mere tilfreds, hvis man nu stod på plus 5, hvilket vil være det som man stræber efter.

I mit udgangspunkt som fodboldspiller, var det at leve drømmen, at kunne leve af det man drømmer om. For at leve drømmen skal der i første omgang være en drøm, som for mit vedkommende var fodboldspiller, men eftersom det er en drøm, kan jeg kun forholde mig til det, ved at se hvordan andre lever, mens de er fodboldspillere og tænke, det er sådan mit liv skal leves. Der er altså en motivation for at stræbe efter et liv, hvor min tid går med at spille fodbold. Da vil jeg være ”tilfreds”. For Walder og Erik handlede det om at skabe en virksomhed, som for Walders vedkommende viste, at han kunne gøre det bedre og hvor han kunne se, det udviklede sig. For Erik blev bæredygtigheden drivkraften mod tilfredsheden.

Det vil altså sige, at når det gode liv pirres med en naturlig motivation til at opnå et højere mål, eller bedre drøm, består selvbedraget i, at jeg da vil opnå fuldstændig tilfredshed. Kant ville derfor sige at de mennesker der mener at leve drømmen lever med et selvbedrag.

Begrebet *motivation* har nu flere gange vist sig og min forundring går her på:

Hvad betyder motivationen for det at leve drømmen, hvis (uopnåelig) tilfredshed er målet?

Herunder går jeg derfor på opdagelse i motivation med de to professorer Richard M. Ryan og Edward L. Deci, som er meget anerkendte motivationsforskere og er grundlæggere af Self-Determination Theory (SDT) (Ravn, 2021, p. 13). Jeg har særligt med Ib Ravns bog ”Selvbestemmelsesteorien” fundet en god og sikker vej i hans oversættelse og forståelse af

Ryan og Deci's psykologiske teori, som er et fundamentalt bidrag i min undersøgelse af motivation mod tilfredshed, i forhold til at leve drømmen.

På opdagelse i motivation med Ryan og Deci

Ryan og Deci spørger filosofisk, ligesom Kant, "hvad er et menneske"? De gør det med et afsæt i kritik af den behavioristiske model, hvor menneskets adfærd observeres og kontrolleres udefra (Ravn, 2021, p. 81). Self-Determination Theory (SDT) hviler på et menneskesyn, *hvor mennesket er en organisme med en naturlig væksttendens og drift til udvikling* (Ravn, 2021, p. 20). Med mit forehavende for øje, finder jeg det centralt at forstå motivation ud fra et humanpsykologisk udgangspunkt, hvor motivationsbegrebet bliver afsæt for at forstå handlinger, tanker, følelser og oplevelser (Ravn, 2021, pp. 18-20).

Ryan og Deci er særligt kendt for teori om ekstrinsisk (ydre) og intrinsisk (indre) motivation, hvor ekstrinsisk motivation handler om, at det er udefrakommende faktorer der påvirker ens vilje, eller lyst til at gøre noget og for intrinsisk motivation er det omvendt indefra kommende faktorer (Ravn, 2021, p. 35). Jeg vil løbende inddrage, og dermed uddybe begreberne i undersøgelsen af, hvad motivation mod tilfredshed betyder for det at leve drømmen.

Både Walder og Erik fortæller hvordan de på hver deres måde, oplever motivation for det der endnu ikke er opnået, eller som kommer og som de tror på, eller sagt på en anden måde: Motivation for det der ved deres indsats, får betydning for *dem selv, virksomheden og omverdenen*. Walder føler motivation, når tingene udvikler sig i en retning han kan se, er rigtig, så fungerer det. Eriks motivation består i at omstille endnu flere bønder til bæredygtigt landbrug, og han oplever bæredygtighed som en del af drømmen, eller et lag i drømmen. De har altså til stadighed en stræben efter tilfredsheden, og de er begge motiveret af både indre og ydre faktorer, men det er interessant at de også begge motiveres af fremdrift, udvikling eller forbedringer. Ryan og Deci vil med et SDT-perspektiv sige, *"at mennesket har en naturlig og spontan væksttendens, der ytrer sig i en rettethed udad i verden"* (Ravn, 2021, p. 17). Så de mener med andre ord, at mennesket fra naturens side, er udstyret med proaktive handlinger, som gør opmærksom på eget fokus, eller mål til sin omverden. Her kan sammenlignes med barnets trang til at "besvare" input fra omverden, med at opsøge passende udfordringer, som det med sine stigende kompetencer, øver sig på, til det mestrer dem (Ravn, 2021, 17). Barnets motivation vil, ifølge Ryan og Deci, være intrinsisk, eftersom det for barnet er ganske naturligt, altså det gør det af egen vilje eller interesse og de

kompetencer der er brug for, kan barnet imødekomme, sidst og ikke mindst er der respons fra og til omverdenen, som giver barnet en følelse af samhørighed (måske endda for at opnå tilfredshed) (Ravn, 2021, pp. 18-20). I Walder og Eriks tilfælde, er det egentlig ret tydeligt for mig, at motivationen kommer indefra. Det interessante er for mig, hvad der får dem til at være motiveret for de behov, fremfor andre behov, som eksempelvis nydelse og bruge tid på sine nærmeste og derved overlade udviklingen og fremtiden til andre. Kan man sige at intrinsisk motivation påvirker drømmen, selv når den leves så at sige?

Jeg vender tilbage til den forundring, men først vil jeg kort gennemgå nogle vigtige pointer i SDT. Først de tre grundlæggende psykologiske behov, hvilke ifølge Ryan og Deci menes at være hos et menneske og derefter de tre af i alt seks metapsykologiske behov.

De tre psykologiske behov.

- Autonomi – Mennesket har behov for at være selvbestemmende
- Kompetence – Mennesket har behov for at handle virkningsfuldt
- Samhørighed – Mennesket har behov for at indgå nære relationer med andre (Ravn, 2021, p. 53).

Med andre ord mener SDT, at når mennesker oplever autonomi, kompetence og samhørighed, trives de bedre og er mere intrinsisk motiverede, omvendt vil faktorer af ekstrinsisk karakter, som konkurrence, belønning, trusler, osv. svække intrinsisk motivation (Ravn, 2021, p. 71).

I menneskesynet som SDT er bygget på, er der seks metapsykologiske antagelser, som er påstande for dækning af menneskers psykologisk behov (Ravn, 2021, pp. 95-98).

- *Mennesker er spontant aktive.*
Proaktivitet forstået i SDT, knyttes til intrinsisk motivation, da det forekommer naturligt, at mennesket bruger dets evner og kræfter (autonomi) for at udnytte dets potentialer til at fremme kognitiv og personlig vækst (Ravn, 2021, pp. 82-83).
- *Vækst mod integration og helhed.*
Det skal forstås med at mennesket vil være styret af en retning mod mening, og derved øge evnen (kompetence) til at fungere i sin omverden (Ravn, 2021, p. 85).
- *Mennesker møder kulturen og internaliserer deres normer.*

Helt fra begyndelsen af opvækst og dannelse, vil mennesket være naturligt drevet af at tilpasse sig (samhørighed) og indoptage kulturs grænser og styringer (Ravn, 2021, p. 86).

De sidste tre påstande nævnes herunder, men vil ikke indgå yderligere.

- *Trivsel kun, hvis behov dækkes*
- *Mennesker er sårbare*
- *Liv og samfund kan indrettes, så behov tilgodeses* (Ravn, 2021, p. 97)

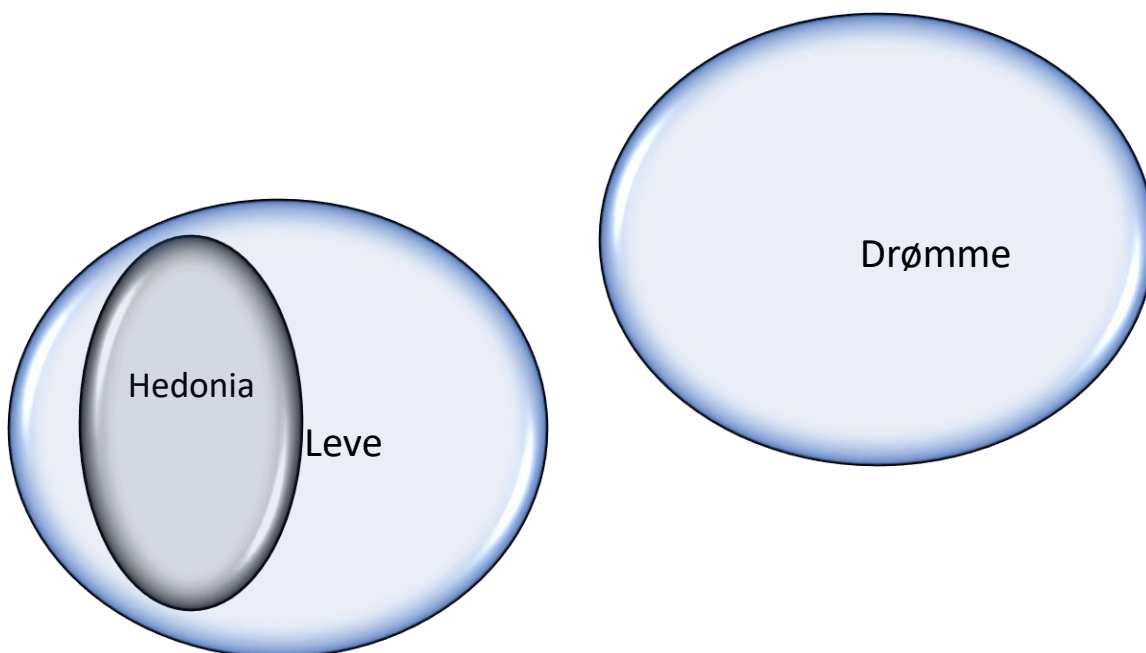
Nu kan jeg gå tilbage til forundringen med SDT's forståelse af, at Walder og Erik som sådan ikke *vælger* motivationen, men at den motivation som de begge udtrykker, udspringer af en naturlig proaktiv handling, der ligger indenfor det kompetenceområde de mestrer og som bidrager til helheden og samtidig fremmer deres position i deres omverden. Det kan også forstås ved at inddrage pointerne fra "tilfredshed med Kant", hvormed koblingen skal ses i lyset af, at Walder og Erik motiveres af indre naturlige faktorer, mod en følelse af tilfredshed, som hele tiden bevæger sig, en form for ubevidst selvudvikling, der konstant vil spejles i deres omverden, men vigtigst af alt, som Kant vil sige, i dem selv (Kant, 2015, pp. 11-12). Der viser sig et ret ubehageligt syn for mig, på en måde et ustyrligt udyr, som evigt sulten søger mod mere og større. Det fik mig til at tænke på et billede, jeg engang stødte på i en Asterix tegneserie, hvor Romernes druk og orgier var karikeret ved, at de lå mageligt hen over gulvet, med en vindrueklase hængende over hovedet, holdt af letpåkledte kvinder, og i hånden et stort glas vin. Det har ikke været muligt at fremtrylle billedet, så jeg håber læseren, kan se det som et humoristiske indslag og forestille sig ligheden i relation til undersøgelsens formål. Det åbner op for endnu en pointe hos Ryan og Deci, idet de påpeger, at der er noget grundlæggende i at mennesket ikke fortaber sig i nydelse og velbehag. Det er begrebet "*well-being*", der handler om at være i god trivsel og menneskelig opblomstring (Ravn, 2021, pp. 88-89).

Vi skal en tur forbi den græske filosofi, med en forståelse af *eudaimonia*, der opdeles i *eu-*, som betyder god og *daimon*, der betyder indre stemme, hvilket læseren måske husker, jeg også var inde på i indledningen med Brinkmanns ambition om, og velsagtens opfordring til, at vække sin daimon. Så Eudamonia betyder "god indre stemme", som på græsk kan relateres til ordet lykke, altså et lykkeligt menneske havde en god indre stemme (Ravn, 2021, pp. 87-88). Eudaimonia forstås bedst ved at sætte det i relation til *hedonia* (hêdonê),

som kommer af *hedos* (nydelse), og kan defineres ved *"at opnå positive følelser, nydelse og behag, undgå smerte og ubehag samt opleve tilfredshed med sin tilværelse"* (Ravn, 2021, p. 88). Så det jeg faktisk forundrer mig over, i hvert fald med græsk filosofi, er:

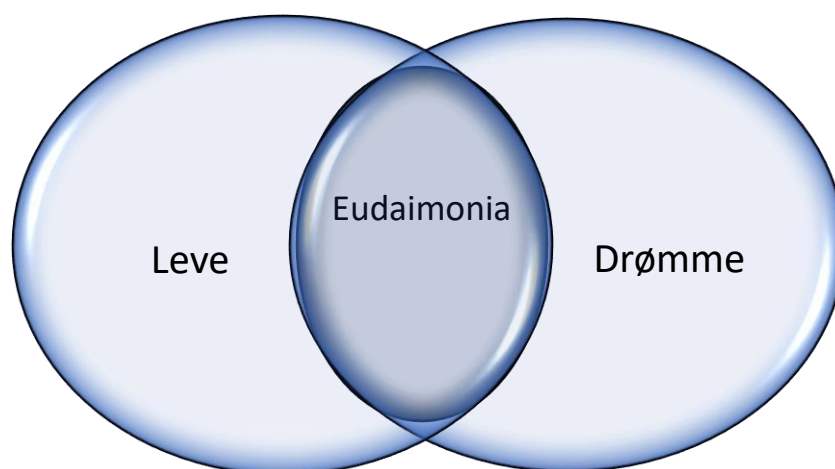
"Hvad betyder motivation, hvis det at leve drømmen, er at leve i en tilstand af eudaimonia fremfor hedonia?"

Det kræver at jeg undersøger begreberne lidt yderligere. Professor ved Ottawa Universitet Veronica Huta, har i samarbejde med Ryan og Deci, skrevet artiklen *"Living Well"*, hvor de forholder sig til de to begreber (Ryan, Huta & Deci, 2008, pp. 139-170). Anbefalingen går i en retning af, som minder om Kants, dog knap så dramatisk, at maksimering af nydelse og en dyrkelse af velbehag, ofte forbindes med lav trivsel og lavt selvværd samt ensomhed, hvorved den hedoniske vejviser fører mennesket på afveje (Ryan, Huta & Deci, 2008, p. 141). Disse afveje kan i nogle tilfælde føre til misbrug af alverdens rusmidler, fordi de netop opfylder bestræbelserne på positive følelser, om end de måtte være kortvarige og kun bidrage til egen nydelse, hvorved jagten på "stoffet" ender med et destruktivt liv (Ravn, 2021, p. 89). Det er forsøgt illustreret med nedenstående figur, hvor hedonia opfylder betingelsen for at leve, med søgen mod nydelse og velbehag, men ikke mod drømmen (figur 4.)

(figur 4. Hedonia et liv uden drømme)

Eudaimonia handler om at frigive og efterleve menneskets potentialer, hvor nydelse og tilfredshed opstår undervejs og kan på den måde også opleves som god trivsel og menneskelig opblomstring (Ravn, 2021, pp. 88-89). I Walder og Eriks tilfælde kan eudaimonia forstås ved at de skaber mening i deres liv, ved at udnytte livets muligheder og gennem deres kompetencer opnå en fornemmelse af tilfredshed eller lykke, mens de bevæger sig (Ravn, 2021, p. 88). I græsk filosofi og SDT, vil man sige, at hedonia indebærer passiv nydelse, hvilket ikke er rettet mod et mål, eller stræben efter noget, hvorfor der ingen motivation kan være. Eudaimonia er rettet mod at udnytte kompetencer og på den måde være i relation til og bidrage til fællesskabet og verden, hvilket antyder at motivationen findes i processen mod målet. Det betyder altså, at Walder og Erik lever drømmen, ved at være i bevægelse mod noget som er bedre, ikke fordi de mangler det, men fordi de er intrinsisk motiveret for at udvikle sig og sin virksomhed, og samtidig opnå anerkendelse for positivt bidrag i deres omverden. I figuren herunder illustreres det, hvordan eudaimonia kan ses som det felt der opstår i den tilstand, hvor drømmen leves (figur 5).

(Figur 5. *Eudaimonia at leve mens man drømmer*)

Hvad blev jeg klogere på?

Udgangspunktet for opdagelsesrejsen i motivation med Ryan og Deci, startede ved pointen om at leve drømmen er et selvbedrag, hvortil spørgsmålet om hvorvidt mennesket kan være motiveret for det uopnåelige opstod.

Jeg kan nu forstå, efter at have set nærmere på motivation, at mennesket indeholder psykologiske behov for at udvikle sig, eller bevæge sig mod personlig vækst, som en naturlig del af livet. Det vil sige, at uanset hvor i livet man befinder sig, så vil man være intrinsisk motiveret for at komme nærmere det gode liv, eller det "at leve drømmen". I SDT og hos de gamle grækere vil man sige, at det at leve drømmen, handler om, ligesom i en tilstand af eudaimonia, at udnytte og udvikle egne evner og potentialer, hvor målet med denne udvikling er tilstedeværelse i fællesskabet (Ravn, 2021, pp. 88-89). Ryan og Deci ville sige at leve drømmen er som at være i eudaimonia, i udviklingen af menneskets potentialer.

Denne proces stopper aldrig, hvorved man kan påstå, at mennesket til evig tid er programmeret til at styre mod mening og retning, for at tilpasse sig sin omverden. Jeg kan ikke undlade at blive nysgerrig på, om mennesket altid ved hvilken vej og retning det skal bevæge sig i. Altså selvom det giver mening i dag, er det jo ikke sikkert det giver mening i morgen, når jeg er blevet klogere på retningen, efter jeg er begyndt at gå.

Herfra sættes Ryan og Deci af, for at give plads til en undersøgelse af erfaring. Jeg tror nemlig på, at meningen dannes et sted fra, ligesom det naturlige ved intrinsisk motivation også må komme fra noget i mennesket. For at forstå om de erfaringer man gør sig i livet, har indflydelse på, hvad det vil sige at leve drømmen, har jeg valgt at byde den amerikanske filosof, psykolog og pædagog John Dewey (1859-1952) ind, til den resterende del af rejsen i fortolkningens kunst.

Dewey er, ligesom Kant, anset for at være en af historiens store betydningsfulde tænkere og i Svend Brinkmanns introduktion af Dewey, undersøges hvilken betydning menneskets erfaring har for udvikling og dannelse (Brinkmann, 2006, pp. 64-68).

Livets erfaringer med Dewey

Det at realisere aktiviteter, som udspringer af intrinsisk motivation, må jo komme et sted fra, måske endda tillært gennem livets erfaringer, sagt på en anden måde: Det at drømme,

kræver muligheden for at drømme og derfor må drømme opstå fra eller af noget. Dewey vil sige at menneskets naturlige fremdrift, baserer sig på nogle helt grundlæggende erfaringer, som stammer helt tilbage fra menneskets oprindelse, ja faktisk trækker Deweys tænkning på Darwins evolutionsteori, hvor livets udvikling på jorden, skal forstås som menneskets og naturens forudsætninger, hvorved naturen skaber mennesket, der med afsæt i overlevelse udvikles og forandres over tid og derved udvikler naturen gennem handling i verden (Brinkmann, 2006, pp. 13-15 & 30-31). Jeg bliver nysgerrig på, om Dewey ville mene, at mennesket søger mod eudaimonia som et grundvilkår, fordi vi er en del af naturens udvikling.

Når Walder og Erik trækkes ind i denne ligning, vil den fortælle, at deres motivation for det bedre, hvad enten det er at se farens virksomhed udvikle sig, eller skabe en bæredygtig virksomhed, er en evolutionær handling, som kun kan opstå på baggrund af viden og erfaringer. Ifølge Dewey, er erfaring helt centralt for menneskelig udvikling og forklarer det således:

"Erfaring er, (...) hvor vi aktivt griber ind i verden og mærker konsekvenserne af vores indgriben, og hvor både organisme og omverden forandres i processen" (Brinkmann, 2006, p. 67).

Walder og Erik forandrer sig altså i takt med omverden, hvilket må pege på, at når de forandres undervejs, vil det at leve drømmen også forandres. Jeg drømte om at leve af at spille fodbold, men min verden og verden forandrede sig, hvorved min drøm ændrede sig, for jeg stræber jo, som andre, også efter eudaimonia, fordi jeg, ifølge Dewey, er en del af naturens udvikling, så hvis jeg stoppede med at søge mod det bedre, ville mening med livet ophøre.

"Livet forstås baglæns, men må leves forlæns" (Thielst, 2022, p. 262).

Citatet er en sammentrækning af Søren Kierkegaards (1813-1855), sidste optegnelser fra tiden med arbejdet med *Gjentagelsen* (Thielst, 2022, p. 262). Selvom han levede for godt 200 år siden, så er citatet ikke blevet mindre meningsfuldt. Jeg tager det op her, fordi der kommer noget sammenligneligt til syne, når jeg skal forstå det at leve drømmen, med at være naturligt motiveret (*leve forlæns*), mod livets lige så naturlige drømme om en fremtid, der baserer sig på ens fortid (*forstå baglæns*).

Dewey kunne med udgangspunkt i ovenstående citat argumentere for, at forståelsen af ens erfaringer og derved også konsekvenser, er intelligente aktiviteter, der set ud fra et naturalistisk perspektiv, handler om at realisere naturens egne muligheder for et mere indholdsrigt og frugtbart udfald, for det at leve forlæns (Brinkmann, 2006, p. 63).

Et liv i naturlig bevægelse mod nye mål og drømme, som med mit (og mennesket generelt) altid udviklende intellekt bliver mere og mere bevidst om, hvad skal indebære. En ting står klart for mig, mennesket overlever ikke total tilfredshed og evig nydelse, fordi mennesket er skabt til at søge mod noget bedre, hvilket meget vel kan være meningen med livet, som at stræbe efter eudaimonia (lykken). Dewey har med sin filosofi om erfaring i virkelighedens omskiftelige og skrøbelige natur, sendt et budskab om, at mennesket skal mestre de sociale former, der muliggør fornuftige handlinger i takt med omskiftelighedens betingelser, som vil gøre det muligt *"at leve liv, der er værd at leve"* (Brinkmann, 2006, p. 11). Her træder Dewey ind i en væsentlig pointe, for at blive klogere på, hvad det vil sige at leve drømmen. Ville det overhovedet være muligt at leve drømmen, uden andre menneskers involvering eller tilstedeværelse, om det så er for at bevise noget over for dem, eller at dele, opleve, udvikle, forkæle, eller sikre overlevelse for eller med dem? Det mener Dewey ikke, da han mener at menneskets opgave som deltagende og handlende i verden er, at skabe balance til gavn for fællesskabet og sikre bevaring og fornyelse af redskaber, der anvendes i vores mestring af verden (Brinkmann, 2006, p. 13).

Hvad blev jeg klogere på?

Dewey mener at menneskets udvikling, er forbundet med det at leve drømmen, for det er drømmen om noget bedre, der i bund og grund skaber naturens grundlæggende udvikling og det betyder, at vi altid søger mod bedre levevilkår, bedre status, mere kvalitet, fordi sådan forandres og fornyes verden. Uden denne naturlige udvikling, havde mennesket aldrig eksisteret, eller for at blive lidt jordnær, så havde Erik ikke fået øje på det bedre, ved at skabe en bæredygtig virksomhed og Walder havde ikke haft evnen til at se, hvornår noget fungerer og er "rigtigt".

Med afsæt i Deweys perspektiv, er det at leve, lig med udvikling gennem erfaringer. Hvilket dermed må betyde, at det at leve drømmen er først og fremmest, at gøre sig nyttige erfaringer, som bidrager til udviklingen mod det uforudsigelige eudaimonia.

Rejsen nærmer sig sin afslutning og min rygsæk, eller skulle jeg sige bagagerum, er godt og grundigt blevet fyldt op med mange fine tanker, følelser og læring, eller som Dewey ville foretrække, erfaring. Erfaringen udsprang af fænomenet "at leve drømmen", som læseren undervejs har kunnet forstå, er der også følelser på spil, fordi det kommer tæt på livets kerne, det at leve godt, at have et godt og meningsfuldt liv, men samtidig være bevidst om den naturlige drivkræft der stammer fra tidligere erfaringer, i mit tilfælde fra fællesskabet i fodboldklubben eksempelvis. Hele livet igennem opnår jeg erfaringer og udvikler kompetencer og viden dér, hvor formålet er tydeligt, og hvor tankerne om den kommende tilstand af 'tilfredshed' overbeviser mig om, at jeg virkelig vil leve drømmen.

Rejsens tilbageblik - konklusion

Når jeg nu sidder her mange dage efter rejsens begyndelse, rammes jeg af noget overvældende, for hvordan skulle jeg kunne formå at konkludere på temaer, som for mig virker ret så højtravende, men samtidigt grundelementære uden at kaste dom over, eller give svar på meningen med livet. Rejsens formål har aldrig været at finde et endegyldigt svar eller sandhed, men derimod at blive klogere på, at undersøge, og forstå, hvad fænomenet ville med mig. Varsomt sætter jeg mig på bussens tag og skuer tilbage på de bagvedliggende opdagelser.

Fænomenet der har optaget mig, ledte hen til følgende problemformulering:

Hvad vil det sige at leve drømmen?

På denne rejse har jeg forundret mig over, hvorvidt det at leve drømmen, dels er muligt og dels hvad det i givet fald vil sige og herunder menneskets oplevelse af tilfredshed og det at være intrinsisk motiveret, samt erfaringens betydning for udvikling. For at kunne nærme mig en konkluderende afrunding, vælger jeg at besvare nogle af de underliggende spørgsmål, som er dukket op undervejs, med Kant, Ryan & Deci, samt Dewey. Jeg vil i besvarelsen af de tre spørgsmål inddrage et perspektiv på, hvad det vil sige at leve drømmen:

- Mon evig tilfredshed er det samme som at leve drømmen?
- Gad vide om intrinsisk motivation har betydning for det "at drømme"?
- Søger mennesket egentlig mod eudaimonia med afsæt i "naturens" erfaringer?

Jeg har været beriget med godt selskab på rejsen ind i disse spørgsmål og de fund jeg nu ser tilbage på, indeholder både store overraskelser, samt indblik i konkrete fornuftige, naturlige og intelligente perspektiver.

Kant

- Mon evig tilfredshed er det samme som at leve drømmen?

Tilfredshed er ifølge Kant uopnåelig (Kant, 2015, p. 164), så man kan ikke sige, at evig tilfredshed er det samme som at leve drømmen. Det er uopnåeligt fordi mennesket altid vil være drevet mod noget bedre, således kan det forklare Walder og Eriks iver efter fremdrift og udvikling, både i dem selv og i deres virksomhed, da de naturligt vil stimuleres til aktivitet, med eneste hensigt, at gå frem mod noget bedre. Koblingen til hvad det vil sige at leve drømmen, findes i det der hos Kant beskrives som selvbedraget.

Da jeg spørger Walder og Erik om hvordan det er at leve drømmen, har de to forskellige svar, men de peger i samme retning. Walder frygter stilstand, hvorved svaret på hvad det vil sige at leve drømmen for Walder, ligger i udvikling, eller for at vende tilbage til skovbilledet, opdyrkelsen af skoven og se den vokse sig større og smukkere. Erik sætter ord på sin glæde ved at det er lykkedes, men også at det giver mulighed for at få omstillet endnu flere bønder til bæredygtigt landbrug, altså er svaret også her forbundet med udvikling mod noget bedre. Kant vil sige at udviklingen er *genstanden* der hos Walder og Erik bliver indbildningskraften for deres livs formål, men i virkeligheden er det naturens spil med menneskets selvfrebringende skaberkraft (Kant, 2015, pp. 214-215). Da det kan fremkomme en smule krøllet, forsøger jeg her at simplificere det en anelse, så det står lidt tydeligere. At leve drømmen vil sige at være tilstrækkelig tilfreds med det som er opnået og fortsat have motivation (hos Kant "drivfjeder") for at søge mod det bedre, der af Kant skal forstås som *begæret* (Kant, 2015, p. 214). At leve drømmen er altså ikke en endestation for den som drømmer, men derimod at fortsætte med at drømme, mens man lever og dermed udvikler drømmen sig i takt med livet.

Ryan og Deci

- Gad vide om intrinsisk motivation har betydning for det "at drømme"?

Walder og Erik motiveres af udviklingen, og som Ryan og Deci beskriver det, så er denne motivation intrinsisk (Ravn, 2021, p. 36), fordi formålet, som jeg var inde på ovenover med

Kant, er livets fremdrift, og altså opstår naturligt som et begær eller en drøm. At drømme vil i denne sammenhæng betyde at have et ønske om noget bedre i fremtiden, og Ryan og Deci siger så, at dette ønske, eller drømmen, vil for Walder og Erik efterleves gennem deres proaktive handlinger, som de altid vil have, fordi det oprigtigt interesserer dem. De vil udnytte og bruge deres evner og potentialer, som vil bidrage til kognitiv og personlig vækst, hvorpå proaktivitet knyttes sammen med intrinsisk motivation (Ravn, 2021, pp. 82-83).

Intrinsisk motivation har derved stor betydning for at drømme om en fremtid mod noget bedre, og i menneskets natur vil proaktiviteten altid være, hvorved intrinsisk motivation er en del af det at leve drømmen. Hvis Walder og Erik havde en oplevelse af stilstand eller at de var ved en endestation, så ville de ikke være motiveret for noget og derved ville det at leve drømmen heller ikke være muligt. Ryan og Deci bruger det gamle græske ord for lykke *daimonia*, for det at være styret mod det gode, eller bedre og *hedonia* for passiv nydelse, eller tanken om, at man ved at nå sin drøm, bare kan læne sig tilbage og ikke være motiveret for noget.

Dewey

- Søger mennesket egentlig mod eudaimonia med afsæt i "naturens" erfaringer?

Dewey er naturalist og han forklarer natur som værende det hele og at intet kommer af eller bliver til udover natur (Brinkmann, 2006, p. 66). Det er derfor nærliggende at svare "ja" på spørgsmålet, men hvis natur er det hele, må det også indebære eudaimonia, således skal svaret findes i følgende:

"naturen betegner ikke mindre end det samlede hele af menneskets interaktioner, med dets erindringer og håb, forståelser og begær, med den verden, som en ensidig filosofi begrænser til natur" (Brinkmann, 2006, p. 66).

Eudaimonia skabes derved i en selv, som den naturlige udvikling mod drømmen. At leve drømmen, må altså sige at være i balance mellem det som erfares og det som begæres.

Martin (Forfatteren)

Det stod klart for mig ved forundringens begyndelse, at når ens drøm opfyldes, så lever man drømmen, så er lykken nået og man kan vælge kun at lave det, som man har lyst til.

Det har været en personlig dannelsesrejse, hvor jeg parallelt med mit arbejde med specialet, har følt en erkendelse komme tættere på. At leve drømmen, handler mere om drømmen end at leve. Ser jeg drømmen som et endegyldigt mål og svar på alt, lever jeg som slave af drømmen og i et evigt selvbedrag om, at lykken er lige om hjørnet. Lænnen brydes ved at leve med drømmen, i balance mellem der hvor jeg er og der jeg naturligt er drevet mod at komme hen. Det vil jeg sige er at *leve* drømmen.

Rejsens fortsættelse - perspektivering

Jeg indledte med et tankeeksperiment med den hensigt, at lade min daimon få plads og mulighed for at udfolde sig. Min daimon har bidraget til tankefuldhed gennem hele specialet og jeg har undervejs ladet ikke uvæsentlige tanker og undersøgelsesværdige pointer gå forbi, da specialets omfang satte en naturlig grænse. Nogle af disse tanker vil jeg her kort præsentere som emner, der måske i lige så høj grad, som tilfredshed og motivation, kunne være meningsfulde at dvæle ved.

Æstetiker

Da filosofien fik mere og mere fat i mine tanker, åbnede der sig en nysgerrighed omkring det at være styret af lysten. Jeg forholder mig til mine egne tanker om det lykkelige liv, som er dybt beslægtet med det at være økonomisk uafhængig, fordi jeg så ville kunne gøre hvad jeg havde lyst til. I mit forhold til mig selv som forholdende, dukkede Søren Kierkegaard op og her er jeg vældig inspireret af æstetiker, der hos Kierkegaard betegnes som et livsstadie, hvor mennesket hengiver sig til lyst uden at forholde sig til det etiske (Holm, 2018, p. 43). Det kunne være relevant at undersøge nærmere, hvorvidt dette livsstadie bliver sværere og sværere at komme videre fra, idet samfundets fokus på konkurrence, dygtighed og ikke mindst konsekvenserne af de sociale medier, hvor den ustandselige udstilling af det perfekte menneske, som hurtigere end du kan nå at sammenligne dig med idealet, er rykket mod nye og bedre formater. Don Juan er hos Kierkegaard en prototype for æstetiker og skal forstås som et menneske der altid er i bevægelse mod nye erobringer, nye sanser og nydelse, livets mål og middel er som en sanselig sport (Thielst, 2022, p. 105). At leve drømmen kan meget vel være i familie med denne æstetikers livsform, hvis man anskuer det fra et behovs-nydelsesperspektiv.

Arvesynd

Jeg bliver lidt hos Kierkegaard, da jeg både hos Walder og Erik fik en besnærende fornemmelse af, at familien har afgørende betydning, for det at leve drømmen. Som jeg kommer frem til i konklusionen, lever Walder og Erik drømmen, mens de drømmer om udviklingen mod noget bedre. Det får mig til at tænke på familiens forpligtelse til projektet, eller virksomheden. Walder lykkedes med at finde sig selv i udviklingen af faderens virksomhed og står nu overfor et skifte til 3. generation, altså børnenes overtagelse af familiens "projekt". Erik har sammen med sin hustru skabt en virksomhed, som de nu skal overveje, hvordan eller hvorvidt børnene skal drive det videre. I begge tilfælde kan man sige, at børnene arver noget, som de ikke er skyld i og her opstår et spændende dilemma, idet Kierkegaard taler om forpligtelse som frisættende ved at forpligte sig til noget større end en selv, som eksempelvis familiernes projekter, hvor børnenes ego ikke "larmer" (Holm, 2018, pp. 35-36), og så det at se sin arv som en synd, eller skyld, hvorved børnenes valg ud fra et *subjekt-* eller *objektperspektiv*, er afgørende. I relation til specialets hovedformål, ville det være interessant at undersøge, om man kan leve drømmen, som arving af en andens eller familiens drøm.

Fremtiden

Jeg konkluderede at mennesket gennem proaktive handlinger er intrinsisk motiveret, og altid vil udvikle sig og stræbe efter noget bedre. Fremtiden er som sådan altid håbefuldt, men kan den også blive meningsfuld? Jeg slutter rejsen med at vende "hjem" til Svend Brinkmanns bog "TÆNK", hvori jeg finder flere gode pointer om, hvorfor tænkning og især den filosofiske tanke er muligheden for at stoppe sig selv i nutidens opadgående hastighed og tænke mod strømmen, som er menneskets sande vej til lykken (Brinkmann, 2022, pp. 91-93). Jeg vælger at inddrage et perspektiv på fremtiden, fordi det optager mig, at fremtiden er forbundet med mere af det som der skaber problemer for mange mennesker i dag. Samfundet i dag er efter min mening ekstremt præstationsorienteret, og efterlader et samfund fyldt udelukkende med vindere og tabere. Når fremtiden vil være præget af håb og stræben efter begær, er tænkningens liv et sted at søge hen, hvor evnen til fordybelse og udelukkelse af praktisk nytte, konkurrence og instrumentalisering, giver mulighed for at se verden klarerer og meningsfuldt (Brinkmann, p. 97). Rejsen jeg netop har været en del af, kan bruges som et eksempel på, at fremtiden kan tænkes mere meningsfuldt end håbefuldt.

At leve drømmen som Jesper Buch ville kunne gøre, var før rejsen forbundet med et håb om at kunne vælge anderledes i mit liv, her ved rejsens afslutning, står det tydeligt for mig, at jeg *kan* vælge som jeg vil, uden først at opnå det samme som Jesper Buch og ved hjælp af tankefuldhed vil jeg finde balancen mellem håbet og mening.

Litteratur

- Andersen, Ib (2013): Den skinbarlige virkelighed – *vidensproduktion i samfundsvidenskaberne*. Samfundslitteratur.
- Bache, Otto (1839-1927): Primadonna Leocadi Gerlach og kammersanger Christian Hansen i "Don Juan" (1855-1927).
- Brinkmann, Svend (2006): John Dewey – En introduktion. Hans Reitzels Forlag.
- Brinkmann, Svend (2022): TÆNK – Til forsvar for et tankefuldt liv. Gyldendal A/S.
- Brinkmann, Svend og Tanggaard, Lene (2020): Kvalitative Metoder. *En grundbog*. Hans Reitzels Forlag.
- Edmondson, C. Amy (2020): Den frygtløse organisation – Skab psykologisk tryghed på arbejdspladsen. Djøf Forlag
- Egholm, Liv (2014): Videnskabsteori – Perspektiver på organisationer og samfund. Liv Egholm og Hans Reitzels Forlag.
- Hansen, Finn Thorbjørn og Thorsted, Ann Charlotte (2022): At tænke med hjertet – *en grundbog i eksistentiel praksisfænomenologi*. Forfatterne og Klim.
- Holm, Jakob (2018): Meningen med det hele – *Om at være, elske og dø*. Forfatteren og Kristeligt Dagblads Forlag.
- Kant, Immanuel (2015): Hvad er mennesket? – Antropologi i pragmatisk perspektiv. Informations Forlag.
- Kvale, Steinar og Brinkmann, Svend (2015): Interview – Det kvalitative forskningsinterview som håndværk. Hans Reitzels Forlag.
- Ravn, Ib (2021): Selvbestemmelsesteorien – *Motivation, psykologiske behov og sociale kontekster*. Ib Ravn og Hans Reitzels Forlag.
- Ryan, R. M., Huta, V. og Deci, E. L. (2008): Living well – A self-determination theory perspective on eudaimonia. *Journal of Happiness Studies*, 9(1), 139-170.
- Søelund, Lise (2020): Kant, kritik og Königsberg – En formidling af Kants filosofi, fortælling om hans biografi og fornemmelse for lokaliteterne. Forlaget mellemgaard.
- Thielst, Peter (2022): Livet forstås baglæns, men må leves forlæns – *Historien om Søren Kierkegaard*. DET lille FORLAG.

<https://ordnet.dk/ddo/ordbog?query=tilfreds>

Bilagsoversigt

Bilag 1: Samtalens formål

Bilag 2: Lydfil med optagelse af interview med Walder

Bilag 3: Lydfil med optagelse af interview med Erik

Bilag 4 og 5: Notater fra de to interviews

Bilag 6: Interviewguide med sokratiske spørgsmål